

Міністерство науки і освіти України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Кафедра української філології, теорії та історії літератури

Т. А. Денищич, Г. С. Косарєва

**ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА:
ЗМІСТ, ОРГАНІЗАЦІЯ, ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ
ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ**

Посібник для студентів
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальність – 035 «Філологія (українська)»

Миколаїв – 2017

УДК 378.091.33-027.22:373.5(075.8)

Д 33

*Рекомендовано до друку вченою радою Чорноморського
національного університету імені Петра Могили
(протокол № 4 від 8 грудня 2016 р.)*

Рецензенти:

Білоус П. В., доктор філологічних наук, професор кафедри українського літературознавства та компаративістики Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Пентилюк М. І., доктор педагогічних наук, професор кафедри мовознавства Херсонського державного університету;

Гладишев В. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філологічної освіти МНУ імені В. О. Сухомлинського.

- Д 33** Денищич Т. А. Педагогічна практика: зміст, організація, проблемні аспекти формування педагогічної майстерності : посібник для студентів галузі знань 03 «Гуманітарні науки», спеціальність – 035 «Філологія (українська)» / Т. А. Денищич, Г. С. Косарева. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 84 с.

ISBN 978-966-336-374-5

Посібник призначено для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», які проходять педагогічну практику на базі загальноосвітніх шкіл. Посібник містить основні рекомендації щодо проходження педагогічної практики майбутніх фахівців філологічного профілю.

Мета пропонованого посібника – допомогти студентам оволодіти технологією проведення уроків з української мови та літератури, сформувати професійну компетентність майбутніх учителів-словесників.

Матеріали підручника логічно скомпоновано завершеними частинами, його структура відповідає чинним нормативним документам України.

Рекомендується для студентів III–IV курсів очної та заочної форм навчання і викладачів Інституту філології ЧНУ ім. Петра Могили.

УДК 378.091.33-027.22:373.5(075.8)

ISBN 978-966-336-374-5

© Денищич Т. А., Косарева Г. С., 2017

© ЧНУ імені Петра Могили, 2017

ЗМІСТ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
II. МЕТА Й ЗАВДАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ	5
III. ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	6
IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ.....	7
V. ОБОВ'ЯЗКИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ	9
VI. ЕТАПИ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТА ПІД ЧАС ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ	11
VII. ТЕМАТИКА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	13
VIII. ВИМОГИ ДО ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ	23
IX. ОРІЄНТОВНА ПРОГРАМА ДІЙ ДЛЯ ВИКЛАДАЧА-МЕТОДИСТА ЗІ СТУДЕНТАМИ В ПЕРІОД ПРАКТИКИ.....	24
X. ПЛАН РОБОТИ СТУДЕНТА ПІД ЧАС ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	27
XI. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ	31
XII. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ З ПІДГОТОВКИ, ПРОВЕДЕННЯ Й АНАЛІЗУ УРОКІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	34
XIII. ДОСВІД ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ: ЗРАЗКИ КОНСПЕКТІВ ЗАНЯТЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ЗАСЛУЖЕНОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНИ В. В. КУПЦОВОЇ.....	53
XIV. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	69
XV. ДОДАТКИ	74

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Відповідно до Закону «Про вищу освіту» педагогічна практика, є важливою складовою системи професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури. Разом з іншими професійними практиками (фольклорною, соціолінгвістичною, лінгвокультурологічною) вона забезпечує поглиблене засвоєння теоретичних знань і набуття вмій та навичок, сприяє вдосконаленню комунікативної, літературознавчої, методологічної компетентностей та загалом культурному розвитку особистості студента-філолога тощо.

Термін походження практики передбачений навчальним планом і складає чотири тижні. Студенти ознайомлюються з професійною діяльністю вчителів української мови та літератури, а також оволодівають новітніми освітніми технологіями в навчанні мови та літератури як мистецтва слова.

Педагогічна практика проводиться на базі ЗОШ м. Миколаєва, з якими укладено відповідні договори та які забезпечують виконання програми для відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів, зокрема рівня «бакалавр». Безпосереднє навчально-методичне керівництво й виконання програми практики забезпечують викладачі кафедри української філології, теорії та історії літератури разом із кураторами від баз практики.

II. МЕТА Й ЗАВДАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Метою педагогічної практики є забезпечення організаційного й методичного усвідомлення студентами програмового матеріалу, основ педагогічної майстерності; формування здатності студентів до оптимального й ефективного поєднання та використання сучасних методів і форм організації своєї майбутньої професійної діяльності та навчально-пізнавального процесу на уроках української мови і літератури та позакласній роботі; виховання внутрішньої потреби та бажання до самовдосконалення себе як Я (особистості) на професійно-фаховому та загальнокультурному рівнях.

Педагогічна практика передбачає виконання таких **завдань**:

- подальший розвиток, поглиблення й удосконалення загально-педагогічних і методичних знань, умінь студентів;
- формування та закріплення специфічних професійно-фахових умінь і навичок учителя-предметника;
- розвиток педагогічної і фахової культури вчителя-філолога;
- формування Я (особистості), творчого вчителя, вчителя-фасилітатора;
- вироблення основ володіння перспективними методиками й технологіями навчання;
- формування творчого та критичного мислення, дослідницького підходу до педагогічної діяльності;
- розвиток потреби в самоосвіті та постійному самовдосконаленні.

III. ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Зміст та проведення педагогічної практики будуватиметься на таких основних принципах: *диференційованому* (врахування стартової готовності студентів до проходження практики); *діяльнісному* (врахування концептуального положення загальної теорії творчості, відповідно до якого творчий потенціал особистості може повноцінно формуватись лише в процесі діяльності); *співтворчості* (організація тісної взаємодії керівника практики, методиста, учителя й студента-практиканта, спільних творчих пошуків розв'язання навчальних завдань); *етапності* (забезпечує поступовий рух у розвитку методичної діяльності студентів від простих до більш складних форм).

Педагогічна практика має навчити студентів застосовувати знання, які вони здобули, вивчаючи методики навчання української мови та літератури. Добре організована практика студентів у школах формує якості вчителя-вихователя, озброює студентів компетентностями, необхідними для роботи у ЗОШ. Щоб розв'язати ці завдання, необхідно:

- навчити студентів-практикантів цілеспрямовано спостерігати навчальну і виховну діяльність учителів, практикантів, аналізувати їхню діяльність, а також укладати календарно-тематичне планування, розробляти плани-конспекти з мови та літератури;
- ознайомити студентів із психолого-педагогічними засадами навчання української мови і літератури в середній школі;
- стимулювати зацікавлення і прагнення студентів до науково-дослідницької роботи;
- розвивати творчі здібності студентів, залучати до позакласної роботи з української мови та літератури.

IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

Відповідальність за організацію, своєчасне проведення і контроль за виконанням педагогічної практики покладатиметься на директора Інституту філології ЧНУ імені Петра Могили. Загальну організацію практики та контроль за її успішним проведенням здійснює керівник практики, який призначається рішенням кафедри української філології теорії та історії літератури. Безпосереднє керівництво практикою студентів здійснюється груповим керівником практики.

Наказ про направлення студентів на педагогічну практику готується за місяць до початку практики.

Керівником практики призначаються викладачі кафедри української філології теорії та історії літератури, які викладають навчальні дисципліни «Методика навчання української мови», «Методика навчання української літератури». У своїй діяльності призначені керівники педагогічної практики повинні вживати заходів щодо усунення недоліків в організації та проведенні практики, систематизувати, узагальнювати навчально-методичний досвід проведення практики, вносити пропозиції до ректорату про поліпшення її науково-методичного рівня, брати участь у роботі кафедри та ради Інституту, на яких обговорюється питання про стан організації і проведення практики. Також вони мають надати студентам положення про педагогічну практику, повідомити студентів про систему звітності із запропонованого виду діяльності. Не пізніше, ніж за 1 місяць до початку педагогічної практики інститутський керівник зобов'язаний проконтролювати підготовленість студентів до запланованої роботи, розподіливши студентів за місцями практики, визначити склад керівників практики в окремих академічних групах. Кожен із керівників має надавати студентам інформацію щодо організації практики не пізніше ніж за два тижні до її початку.

На початку й після завершення педагогічної практики інститутський керівник повинен проводити настановчу та підсумкову конференції, на яких мають бути присутніми студенти, а також групові керівники, які беруть участь у її проведенні. Кожен з керівників практики повинен збирати, аналізувати та оцінювати подану студентами документацію.

У результаті проведеної роботи інститутський керівник практики повинен скласти на основі звітів керівників окремих академічних груп загальноінститутський звіт про підсумки педагогічної практики, які повинні бути надані директору Інституту філології не пізніше ніж через два тижні від початку нового навчального триместру.

Контроль за роботою керівників педагогічної практики покладається на інститутського керівника практики, а його роботу контролює загальноуніверситетський керівник з практики (проректор з навчально-наукової роботи).

V. ОБОВ'ЯЗКИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Студенти напряму підготовки – 035 «Філологія (українська)» ЧНУ імені Петра Могили під час проходження практики зобов'язані брати участь у настановчій і підсумковій конференціях; не пізніше ніж за два тижні до початку практики одержати від свого керівника консультації щодо її проведення та оформлення звітної документації; у повному обсязі виконувати завдання, передбачені програмою практики, дотримуватись правил з охорони праці, техніки безпеки; вчасно скласти звітну документацію з практики. На період практики один зі студентів, котрий проходять педагогічну практику в одному і тому ж навчальному закладі, призначається старостою групи. До його обов'язків входить облік роботи студентів, загальна організація, виконання доручень керівника педагогічної практики.

1. Вимоги до знань та умінь і професійно-фахової компетентності студентів-практикантів

- знати нормативно-методичні документи з методики навчання української мови і літератури: Державні стандарти освіти; Концепції мовної і літературної освіти; державні програми з української мови і літератури; методичні рекомендації щодо викладання української мови і літератури; критерії оцінювання усного/письмового монологічного висловлювання тощо;
- знати сучасні класифікації уроків української мови і літератури, їх архітектуру та змістове наповнення;
- володіти вміннями будувати технологічні і методичні моделі програмно-тематичного планування мовно-літературної освіти школярів, уроків/занять з української мови і літератури;
- виявляти знання та вміння оптимально відбирати методи, прийоми, засоби навчання для досягнення кінцевого планованого і гарантованого результату співпраці суб'єктів/об'єктів мовно-літературної освіти;

- доцільно використовувати інноваційні методики і технології навчання в системі мовно-літературної освіти для досягнення результатів співпраці;
- демонструвати навички доцільно й доречно використовувати сучасні інформаційні технології навчання на уроках і позакласній діяльності з української мови і літератури;
- виявляти здатність до об'єктивного оцінювання мовної і літературної компетентності школярів із застосуванням традиційних способів оцінювання та з використанням інформаційно-комп'ютерних засобів діагностики;
- уміло організовувати позакласну та позашкільну мовно-літературну діяльність учнів у системі гурткової, дослідно-пошукової співпраці, проведенні різноманітних заходів тощо, які поглиблювали б рівень мовної і літературної компетентності школярів;
- демонструвати толерантне ставлення до колег, учнів, батьків, високий рівень своєї професійно-фахової компетентності, утверджувати ідеали гуманізму, демократичності стосунків, здатність кожного до сталого акме-розвитку.

VI. ЕТАПИ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТА ПІД ЧАС ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Етапи співпраці студентів із суб'єктами педагогічної практики обумовлені напрямками їх діяльності, які визначено планом роботи практиканта, і складається з організаційно-підготовчого етапу, навчально-пізнавальної діяльності з української мови і літератури, науково-дослідницької діяльності студента-філолога та завершально-підсумкового етапу педагогічної практики. Заходи для реалізації напрямів і етапів педагогічної практики студенти можуть розподілити за тижнями. Можливий варіант подаємо в такому форматі:

Підготовчий тиждень:

- участь у настановчій конференції, співбесіда з викладачем-методистом, зустріч і співбесіда з дирекцією базової школи;
- ознайомлення та вивчення навчально-виховної роботи школи, педагогічного та учнівського колективу;
- збір матеріалу, інформації для підготовки та складання плану індивідуальної роботи на весь період проходження практики.

Протягом першого тижня:

- відвідування уроків української мови і літератури в учителя бази практики;
- складання програмно-тематичного планування з української мови та літератури;
- проведення пробних уроків з української мови та літератури;
- затвердження індивідуального плану роботи у групового методиста.

Протягом наступних тижнів:

- ознайомлення з системою роботи вчителя-предметника, класного керівника у закріпленому класі, з колективом учнів, учителів, матеріальною і навчально-методичною базою;
- продовження проведення пробних уроків з української мови і літератури;
- підбір тем залікових уроків із предмета, факультативних, гурткових занять, позакласних заходів і їх проведення;

- відвідування уроків інших студентів-практикантів, ведення записів уроків, участь у їх обговоренні та заповнення відповідних сторінок-розділів щоденника практиканта;
- проведення уроків і запланованих заходів із учнями, батьками;
- участь у колективних, групових та індивідуальних формах навчально-методичної роботи школи, методичного об'єднання тощо;
- вивчення, узагальнення та аналіз передового педагогічного досвіду, збір експериментально-дослідного матеріалу для написання курсової/дипломної роботи, виконання індивідуальних завдань.

Останній тиждень практики:

- підготовка звіту з педпрактики, звітної документації, відбір найкращих наочних посібників, відеоматеріалів, стінгазет, методичних матеріалів до участі в підсумковій конференції;
- участь у засіданні педагогічної ради за підсумками практики, отримання першого відгуку та характеристики про свою діяльність як учителя української мови і літератури;
- подання на перевірку звітної документації груповому методистові, характеристики та результатів практики керівникові кафедри, захист педпрактики, активна участь у роботі підсумкової конференції.

VII. ТЕМАТИКА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Науково-дослідницькі завдання з методики навчання української мови

1. Проблема сучасного уроку української мови

Орієнтовні завдання:

1. Розкрити основні форми навчання в школі. Визначити місце, роль, завдання й особливості сучасного уроку української мови.
2. Проаналізувати класифікації уроків української мови (С. Чавдаров, О. Текучов, В. Онищук, О. Біляєв, К. Плиско, М. Пентилюк).
3. Запропонувати варіант класифікації типів уроків мови для 5–11 класів, яка є домінувальною в діяльності вчителів-словесників, попередньо дослідивши цей аспект шляхом опитування або/і анкетування вчителів-словесників.
4. Підготувати тематичне планування уроків для 5–9 класів (тема не менше 10 годин), узявши за основу класифікації О. Біляєва, К. Плиско, М. Пентилюк.

2. Нестандартні форми проведення уроків української мови

Орієнтовні завдання:

1. Розкрити причини виникнення нових форм організації й проведення уроку української мови.
2. Подати існуючі класифікації нестандартних форм навчання в сучасній лінгводидактичній літературі. Якою класифікацією Ви будете користуватися у своїй педагогічній діяльності?
3. Провести анкетування серед керівників шкіл, учителів-словесників, учнів 5–9 класів (зазначити, скільки було охоплено респондентів, регіон, назва-номер школи). З'ясувати, які поширені види не-

стандартних уроків мови, як часто вони проводяться, наскільки вони необхідні, чи достатньо методично вони розроблені, чи є схема аналізу таких уроків (інші питання за бажанням студента).

4. Проаналізувати особливості проведення нетрадиційних уроків з української мови вчителів-словесників школи (3–4 уроки).

5. Розробити конспект нетрадиційного уроку з української мови.

3. Особистісно орієнтований підхід до навчання української мови

Орієнтовні завдання:

1. Розкрити значення особистісно орієнтованого підходу в умовах модернізації сучасної шкільної освіти.

2. Проаналізувати праці українських та зарубіжних учених, в яких висвітлюється проблема особистісно орієнтованого підходу (навчання).

3. Показати реалізацію особистісно орієнтованого підходу на уроках української мови вчителями-словесниками загальноосвітньої школи № _____ або школи нового типу.

4. Розробити конспект уроку з використанням особистісно орієнтованого навчання з теми «_____».

4. Текстоцентричний підхід до розвитку мовлення учнів

Орієнтовні завдання:

1. Визначити наукові основи методики роботи з текстом (текст у лінгвістиці, психології, психолінгвістиці).

2. Розкрити значення, зміст і завдання текстоцентричного підходу під час навчання української мови.

3. Визначити критерії добору навчальних текстів на уроках української мови.

4. Дослідити форми роботи з текстом на уроках учителів-словесників школи, студентів-практикантів, обґрунтувати їх доцільність та ефективність.

5. Розробити систему завдань з розвитку мовлення учнів, спрямованих на реалізацію текстоцентричного підходу.

5. Проблемно-пізнавальні завдання на уроках української мови

Орієнтовні завдання:

1. Розкрити сутність понять «проблемне навчання», «проблемна ситуація», «проблемне завдання», «проблемно-пізнавальні завдання».

2. Визначити значення проблемно-пізнавальних завдань для розвитку активності й самостійності школярів.

Педагогічна практика: зміст, організація, проблемні аспекти формування педагогічної майстерності

3. Укласти картотеку статей фахових видань «Українська мова і література в школі», «Дивослово», «Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах», «Вивчаємо українську мову та літературу» (2007–2010 рр.) з окресленого питання.

4. Провести анкетування або/і опитування, під час якого з'ясувати: мету використання проблемно-пізнавальних завдань, види, підготовка, частотність використання, роль учителя, активність і самостійність учнів.

5. Розробити проблемно-пізнавальні завдання з однієї теми для 5 та 8 класів.

6. Професійна компетентність учителя-словесника

Орієнтовні завдання:

1. Розкрити сутність понять «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність» у працях вітчизняних та зарубіжних учених.

2. Визначити складові професійної компетентності учителя української мови.

3. Провести анкетування учнів і вчителів школи з метою визначення основних вимог до вчителя української мови з урахуванням складових професійної компетентності.

4. Розробити власну модель професійної компетентності вчителя-словесника.

7. Роль особистості вчителя-словесника в інтенсифікації навчального процесу

Орієнтовні завдання:

1. Проаналізувати основні чинники, від яких залежність успішність навчання учнів.

2. Визначити складові процесу навчання як взаємодії вчителя й учнів.

3. Провести анкетування учнів школи та вчителів з метою визначення основних якостей сучасного вчителя-словесника.

4. Опрацювавши фахові видання,

5. Розробити модель професійної майстерності сучасного вчителя української мови.

8. Місце уроків розвитку мовлення в системі мовленнєвої підготовки учнів

Орієнтовні завдання:

1. Розкрити теоретичні основи розвитку мовлення учнів. Психолі-

лінгвістичне розуміння мовлення як діяльності.

2. Визначити напрями роботи з розвитку мовлення учнів.
3. Проаналізувати класифікації уроків розвитку зв'язного мовлення (О. Біляєв, Г. Шелехова, К. Плиско).
4. Прокоментувати думку сучасних провідних методистів щодо зміни назви уроків РЗМ на уроки розвитку мовлення (або уроки розвитку комунікативних умінь і навичок учнів).
5. Відвідати уроки розвитку зв'язного мовлення вчителів-словесників, проаналізувати методику проведення таких уроків.
6. Розробити конспект уроку навчального твору.

9. Розвиток рецептивних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання) на аспектих уроках української мови

Орієнтовні завдання:

1. Розкрити поняття мова, мовлення, мовленнєва діяльність.
2. Визначити психолінгвістичні основи розвитку рецептивних видів мовленнєвої діяльності.
3. Аудіювання (читання) як вид мовленнєвої діяльності, його різновиди.
4. Проаналізувати основні види робіт з аудіювання (або читання), які проводять вчителі-словесники, обґрунтувати їх оптимальність, доцільність.
5. Розробити фрагменти уроків різних типів (аспектих), на яких підготовча робота з формування навичок аудіювання (або читання).

10. Розвиток діалогічного мовлення учнів на уроках української мови

Орієнтовні завдання:

1. Висвітлити лінгвістичні та психологічні чинники розвитку діалогічного мовлення.
2. Проаналізувати види, типи діалогу в сучасній науці.
3. Окреслити основні вимоги до організації діалогічного мовлення учнів.
4. Провести спостереження над роботою вчителів-словесників щодо розвитку діалогічного мовлення учнів. Схематично окреслити основні види робіт з удосконалення діалогічного мовлення учнів.
5. Розробити систему різнорівневих завдань з розвитку діалогічного мовлення учнів з теми «_____» в ___ класі.

11. Особливості навчання української мови в школах з російською мовою викладання

Орієнтовні завдання:

1. Проблема навчання споріднених мов у працях провідних методистів.
2. Роль транспозиції та інтерференції в навчанні української мови в школах з російською мовою вткладання.
3. Визначити специфічні особливості уроку української мови як другої.
4. Проаналізувати основні методи і прийоми навчання української мови в школах з російською мовою викладання.
5. Здійснити порівняльний аналіз чинних підручників з української мови для ____ класу з російською та українською мовою навчання.
6. Провести анкетування учнів школи щодо виявлення загального ставлення до української мови, рівня самооцінки щодо якості їхнього мовлення, виявлення шляхів удосконалення усного й писемного мовлення.
7. Розробити дидактичний матеріал з теми «_____» (____ клас) з урахуванням специфіки української мови як другої.

12. Методика формування орфографічних умінь і навичок учнів під час вивчення граматики

Орієнтовні завдання:

1. Визначити місце орфографії в шкільному курсі української мови.
2. Роль граматики, орфографічних правил, читання під час вивчення орфографії. Визначити роль свідомості та інтуїції в оволодінні українським правописом.
3. Укласти картотеку статей фахових видань «Українська мова і література в школі», «Дивослово», «Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах», «Вивчаємо українську мову та літературу» (2012–2017 рр.) з окресленого питання.
4. Проаналізувати основні види тренувальних вправ з орфографії, які проводяться вчителями української мови під час вивчення граматики. Визначити, поєднання яких методів і прийомів навчання дозволяє вчителю-словесникові вибудувати ефективну роботу для попередження в учнів орфографічних помилок.
5. Розробити систему тренувальних вправ з орфографії під час вивчення граматичної теми «_____» в _____ класі.

13. Формування стилістичних умінь і навичок учнів на уроках української мови

Орієнтовні завдання:

1. Розкрити мету, значення зміст роботи зі стилістики. Окреслити основні стилістичні вміння й навички, охарактеризувати.
2. Визначити види стилістичних вправ, місце їх застосування.
3. Проаналізувати теоретичний матеріал у підручниках 5–7 класів про стилі мовлення і прокоментуйте його щодо забезпечення мовної компетентності учнів.
4. Дібрати у підручниках 5–9 класів стилістичні вправа різних типів і дати їм характеристику.
5. Скласти вправи на стилістичне експериментування й редагування і довести їх доцільність.
6. Розробити фрагмент уроку з використанням стилістичних завдань.

14. Диктант як форма контролю знань, умінь і навичок учнів.

Орієнтовні завдання:

1. Зробити огляд лінгводидактичної літератури з окресленого питання.
2. Проаналізувати місце диктанту серед інших форм контролю знань, умінь і навичок учнів.
3. Окреслити різновиди диктанту (звернути увагу на інноваційні види), його функції.
4. Визначити основні вимоги до проведення диктанту, систему оцінювання.
5. Проаналізувати проведені вчителем або практикантом-студентом види диктантів, їх методику.
6. Яка підготовка до проведення диктанту проводилася?
7. Розробити конспект уроку аналізу контрольної роботи.

15. Тестова технологія оцінювання знань, умінь і навичок з української мови

Орієнтовні завдання:

1. Розкрити сутність, значення, функції тестів.
2. Види тестових завдань.
3. Визначити основні етапи розроблення тестових завдань.
4. Проаналізувати зміст, структуру, види тестового контролю в системі навчальної роботи вчителів української мови. Провести опитування учнів й учителів школи щодо виявлення позитивних рис та недоліків цього виду контролю.
5. Розробити систему тестових завдань різного рівня (закритої і ві-

Педагогічна практика: зміст, організація, проблемні аспекти формування педагогічної майстерності

дкритої форм) з теми «_____» для _____ класу.

16. Використання дидактичного матеріалу на уроках української мови.

Орієнтовні завдання:

1. Охарактеризувати засоби навчання на уроках української мови, визначити роль дидактичного матеріалу в удосконаленні й розвитку структури методів навчання.

2. Проаналізувати 3–4 навчальні посібники, в яких уміщено дидактичний матеріал для роботи з учнями. Визначити, як через дидактичний матеріал забезпечується практична реалізація мовної й соціокультурної змістових ліній чинної програми з української мови.

3. Відвідати уроки української мови та провести спостереження за використанням вчителем дидактичного матеріалу. Проаналізувати використані види дидактичного матеріалу, їх оптимальність та відповідність сучасним вимогам.

4. Розробити різні види дидактичного матеріалу для 5, 7 класів (теми вибрати самостійно).

17. Робота з підручником на уроках української мови

Орієнтовні завдання:

1. Розкрити сутність понять «підручник», «посібник», «довідник». Визначити функції, структуру, вимоги до сучасного підручника з української мови.

2. Скласти список підручників із мови, які використовуються вчителями-словесниками та затверджені Міністерством освіти і науки України для 5–11 класів із повним бібліографічним описом.

3. Проаналізувати один параграф підручника з української мови для _____ класу. Звернути увагу на структурні компоненти підручника (текстові/ позатекстові компоненти, апарат організації роботи, ілюстративний матеріал, апарат орієнтації), характер дидактичного матеріалу, його відповідність вимогам стандарту, концепцій мовної освіти, чинної програми, відповідність соціокультурній лінії. Дайте характеристику проблемним, пошуковим завданням.

4. Розробити фрагменти уроків для різних класів із використанням підручників, посібників під час вивчення мовного матеріалу.

18. Навчальний кабінет української мови в школі

Орієнтовні завдання:

1. Розкрити роль навчального кабінету української мови, його матеріально-методичну базу.

2. Проаналізувати загальні нормативні документи про навчальні кабінети в школі.

3. Провести атестацію навчального кабінету української мови за планом (див. Навчальний кабінет у школі / [упоряд. Н. Мурашко]. – К. : Шкільний світ, 2008. – 128 с.).

4. Скласти орієнтовний план роботи кабінету української мови і літератури на 2010–2011 н. р. (II півріччя).

19. Міжпредметні зв'язки на уроках мови як форма інтегрування учнівських знань

Орієнтовні завдання:

1. Розкрити значення, зміст, завдання міжпредметних зв'язків під час навчання української мови.

2. Спираючись на таблицю «Зв'язки української мови у вивченні інших предметів» (див. Пентиліук М. І. Методика навчання української мови у таблицях і схемах : навчальний посібник / [М. І. Пентиліук, Т. Г. Окуневич]. – К. : Ленвіт, 2006. – С. 32), дібрати приклади тем (7 клас), які ілюструють різні види міжпредметних зв'язків під час вивчення української мови. зазначену таблицю.

3. Провести опитування вчителів школи щодо ефективності використання міжпредметних зв'язків на уроках мови, їх доцільність, ефективність тощо.

3. Скласти схему «Міжпредметні зв'язки на уроках української мови».

4. Розробити інтегрований урок з розвитку зв'язного мовлення, історії та образотворчого мистецтва для 5–7 класу (за вибором студента), провести самоаналіз.

20. Позакласна робота з української мови як одна з передумов виховання мовної особистості

Орієнтовні завдання:

1. Розкрити мету, значення, завдання і принципи позакласної роботи з української мови.

2. Охарактеризувати основні форми позакласної роботи, їх роль.

3. Ознайомитися з конспектами різних видів позакласних заходів, розміщених у фахових виданнях. Скласти про них відгук.

4. Здійснити спостереження за проведенням позакласних заходів під час педагогічної практики. Визначити, у чому виявляються зв'язки позакласної роботи з класною.

5. Скласти план проведення Тижня української мови в школі.

Педагогічна практика: зміст, організація, проблемні аспекти формування педагогічної майстерності

6. Розробити конспект заняття учнівського гуртка української мови на одну з тем «Про що говорять власні назви нашого краю», «Мовленнєвий етикет», «Екскурсія в лабораторію слова».

Науково-дослідницькі завдання з методики навчання української літератури

1. Проблеми літературної освіти у сучасній школі.
2. Особливості курсу української літератури в основній і старшій школах.
3. Архітектоніка сучасного підручника з української літератури.
4. Професійна модель вчитель-словесника.
5. Проблеми типології уроків літератури.
6. Нестандартні (новаторські) форми занять.
7. Використання мультимедійних технологій на уроках української літератури.
8. Сугестопедична технологія на уроках української літератури.
9. Специфіка уроків літератури рідного краю (5–8 кл.; 9–11 кл.).
10. Шляхи підвищення ефективності уроків української літератури.
11. Проблемні ситуації на уроках літератури.
12. Інтермедіальні аспекти курсу «Методика навчання української літератури».
13. Модель літературного кабінету у школі.
14. Джерела вивчення біографії письменника у школі.
15. Інноваційні методи навчання.
16. Інтерактивні методи навчання на уроках української літератури.
17. Елементи літературознавчого аналізу та його місце в шкільній практиці.
18. Шляхи аналізу художнього твору і вимоги до нього.
19. Технології літературного аналізу у школі.
20. Особливості вивчення ліричних творів в основній школі.
21. Види письмових робіт в основній і старшій школах.

Схема звіту про виконання дослідницького завдання

I. Актуальність дослідження: стан вивчення проблеми; констатація аспектів, які вже досліджено; зазначення науковців, учених, які цим займалися; виявлення набору елементів, які можуть бути предме-

том дослідження; акцентування на одному аспектові, що відповідає темі дослідження; визначення об'єкта і предмета дослідження; формулювання мети та завдання; новизна та значимість досліджуваного.

II. Методика дослідження: представлення методики, за допомогою якої проводилося експериментальне дослідження проблеми (це можуть бути: анкети, опитувальники, тести, плани (програми) педагогічних спостережень, плани бесід/співбесід, перелік питань для інтерв'ю (на папероносієві, а також можна подати відеозапис), фрагменти записані у форматі відеоролику тощо).

III. Результати дослідження: матеріалізація зібраних даних у результаті експериментального застосування методики дослідження у вигляді таблиць, схем, моделей, діаграм, графіків, статистичних даних результативності, ефективності тощо.

IV. Педагогічні (методичні) висновки та пропозиції: подається педагогічна (методична) інтерпретація отриманих результатів, формулюються певні висновки, пропозиції, представляються методичні рекомендації та ін.

Увага: опис виконання обраного дослідницького завдання або експериментального дослідження з теми роботи повинен бути конкретним, лаконічним, достовірним, точним. До опису подаються додатки (анкети, зразки, фрагменти уроків, навчальні ситуації тощо), про що варто зазначити в тексті звіту.

VIII. ВИМОГИ ДО ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Звітна документація студента-практиканта має відповідати рекомендаціям, визначеним зразкам (див. додатки), вимогам єдиного стандарту конструкторської документації (ЕСКД), титульні сторінки друкуються за поданими зразками, написані грамотно й охайно оформлені на форматі аркуша А-4. Усі сторінки повинні мати наскрізну нумерацію.

Звіт про виконану роботу, програмно-тематичне планування тощо мають відповідати вимогам, які описані в методичних рекомендаціях.

Звітна документація здається груповому методистові в останній день практики.

Звітна документація

Звітна документація з педагогічної практики є документом, який підтверджує результати виконання завдань студентом. Цей документ складається з певної кількості звітних матеріалів, перелік яких подається:

1. Щоденник педагогічної практики: фахова складова (установленого зразка).

2. Програмно-тематичне планування з української мови та української літератури (на період проходження практики (у логічній завершеності), за зразком методиста).

3. Два зразково оформлених конспекти уроків різних типів з української мови: 1-й – традиційний урок; 2-й – урок розвитку зв'язного мовлення.

4. Два зразково оформлених конспекти (моделі) уроків української літератури: 1-й – робочий урок за сучасною класифікацією; 2-й – за вибором студента: розвиток зв'язного мовлення; література рідного краю; позакласне читання.

5. По одній моделі, розробці заняття проведеного позакласного заходу з української мови та української літератури.

6. По одному наочному засобу до будь-якого уроку української мови та української літератури.

ІХ. ОРІЄНТОВНА ПРОГРАМА ДІЙ ДЛЯ ВИКЛАДАЧА-МЕТОДИСТА ЗІ СТУДЕНТАМИ В ПЕРІОД ПРАКТИКИ

Індивідуальні та групові завдання

Основними формами роботи викладачів-методистів зі студентами є: семінари, практикуми, моделювання та консультації.

Проблеми для обговорення на семінарах:

- підсумкова тематична атестація та її роль у підвищенні успішності;
- оптимальна модель тематичного обліку знань учнів з української мови і літератури: сильні і слабкі сторони;
- форми оцінювання навчальних досягнень учнів як стимул до підвищення рівня навчальних мовних і літературних здобутків;
- оцінювання рівня навченості з української мови і літератури: проблеми та шляхи вирішення;
- особистісно зорієнтована технологія викладання української мови і літератури (система лінгвістичних вправ і завдань; технологія вивчення художнього твору, аналіз літературних персонажів): проблеми та перспективи
- характеристика поети кальних рис у літературних творах.

Завдання для виконання під час практикумів:

- підготовка програмно-тематичного планування за самостійно обраним аналогом;
- розробка завдань для оцінювання навчальних досягнень учнів – поточного, тематичного, підсумкового;
- підготовка системи особистісно зорієнтованих завдань для уроку з розвитку зв'язного мовлення.

Можливі варіанти завдань для моделювання:

Педагогічна практика: зміст, організація, проблемні аспекти формування педагогічної майстерності

- підготувати конспект (фрагмент) до конкретно визначеної теми (за вибором викладача), на основі обраної технології (студентом);
- запропонувати модель розгляду теоретико-літературного/лінгвістичного поняття (наприклад, сентименталізм, імпресіонізм; частини мови тощо), у формі укрупненої дидактичної одиниці (УДО) або логіко-семіотичної моделі (ЛСМ);
- відтворити визначену послідовність операцій під час аналізу прозового (драматичного, ліричного...) твору, побудови твору-опису за картиною тощо у вигляді алгоритму, орієнтовної основи дій (ООД);
- змоделювати початок уроку до оглядової теми (вивчення особи письменника, аналіз художнього твору, мова як засіб комунікації та ін.) – за вибором.

Форми моделювання: буквені, графічні, предметні, з використанням символів, у поєднанні зі словами, фразами.

Орієнтовний перелік питань проблемного характеру для консультацій:

- чим керуватися та як відібрати матеріал для уроку (виховного чи позакласного заходу)?
- чим зумовлено вибір методів навчання для уроку (відповідно до типу, різновиду)?
- як урахувати вікові особливості учнів під час аналізу художнього твору?
- які методи та шляхи аналізу художнього твору доцільно обрати для великих епічних текстів;
- які прийоми доцільно використовувати під час вивчення «Орфографії», «Орфоєпії», «Морфології» та ін.

Варіативні завдання дослідницько-пошукового характеру

- Вивчити досвід заслуженого вчителя України та підготувати його опис.
- Ознайомитися з досвідом роботи вчителя-майстра, описати систему роботи з розвитку мовлення на уроках української мови і літератури.
- Вивчити систему роботи вчителів-словесників, підготувати методичний вісник «Пошуки та здобутки».
- Підготувати статтю до фахового видання з досвіду роботи вчителя-методиста.

- «Зібрати» методичні знахідки вчителів української мови і літератури, які працюють в умовах розвивальної (особистісно орієнтованої, модульно-розвивальної) технології.
- Виконати дослідницько-пошукові, експериментальні завдання відповідно до теми дипломної роботи.

X. ПЛАН РОБОТИ СТУДЕНТА ПІД ЧАС ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Розділ	ЗМІСТ РОБОТИ	Термін виконання	Відмітка про виконання*
I. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ			
	1. Участь у настановчій конференції, обговорення стратегії педагогічної діяльності студентів-філологів – методиста – навчального закладу.		
	2. Групова робота з методистом кафедри. Специфіка проходження педпрактики з української мови (____) й літератури (____).		
	3. Ознайомлення з навчальним закладом (____), дирекцією школи, учителем-філологом: _____.		
	4. Ознайомлення з планувальною діяльністю вчителя української мови і літератури, системою підготовки до уроків, інтелектуальними і психолого-педагогічними особливостями класу _____, де проходить практика.		
	5. Знайомство з учнівськими колективами _____ кл., активами класу, співбесіда з класними керівниками _____.		
	6. Ознайомлення з порядком ведення записів у класних журналах, системою оцінювання мовно-літературної компетентності учнів.		
	7. _____ _____.		
II. НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНА РОБОТА З МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ			
	1. Складання тематичного планування уроків		

	української мови та літератури.		
	2. Відвідування уроків учителів з української мови: _____; української _____ літератури: _____.		
	3. Відвідування демонстраційних (залікових) уроків у _____ класі, які проведені практикантом з української мови: _____; з української літератури: _____.		
	4. Аналіз відвіданого уроку в _____ класі, який проведено студентом-практикантом з української мови: _____; української літератури: _____.		
	5. Відвідування позакласних заходів із української мови та літератури в _____ класі: _____.		
	6. Аналіз відвіданого позакласного заходу з української мови та літератури, який проведено практикантом у _____ класі: _____.		
	7. Виготовлення наочних засобів у _____ класі з української мови: _____; української літератури: _____.		
	8. Перевірка робочих зошитів, оцінювання письмових робіт із мови та літератури: _____.		
	9. _____ _____.		
III. НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТА-ФІЛОЛОГА			
	1. Участь у засіданні методичного об'єднання словесників або/і наукового товариства МАН навчального закладу: _____.		
	2. Ознайомлення з роботою навчального закладу щодо розвитку науково-дослідницької діяльності педагогічного й учнівського колективів: _____.		
	3. Підготовка, участь або/і виступ із наукової проблеми перед словесниками, старшокласниками, які працюють у філії МАН або/і шкільному науковому товаристві: _____.		
	4. Проведення наукового дослідження за		

**Педагогічна практика: зміст, організація,
проблемні аспекти формування педагогічної майстерності**

	проблемою або темою курсової/дипломної роботи:		
	5. Виконання методичного дослідницького завдання:		
	6. Підготовка наукової статті/тез, опублікування в університетських виданнях або/і Всеукраїнських за результатами науково-дослідницької діяльності в навчальному закладі під час педагогічної практики:		
	7. Участь у шкільній, університетській, Всеукраїнській науковій конференції з проблеми курсового/дипломного проекту або/і методичного дослідницького завдання:		
	8.		
IV. ЗАВЕРШАЛЬНО-ПІДСУМКОВИЙ ЕТАП ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ			
	1. Звіт про виконання індивідуального плану роботи студента-практиканта на педагогічній/методичній раді навчального закладу або на засідання методичного об'єднання філологів:		
	2. Підготовка звітної документації з педагогічної практики, опису науково-дослідницької роботи, зразків моделей уроків з української мови та літератури.		
	3. Участь у підсумковій конференції за результатами педагогічної практики в університеті:		
	4. Участь у методичному конкурсі «Найкраща модель уроку української мови або/і літератури»:		
	5. Участь у виставці-конкурсі «Найкращий наочний засіб з української мови або/і літератури»:		
	6. Участь у конкурсі «Наукова перспектива»		

	за результатами науково-дослідницької роботи практиканта під час педагогічної практики або/і попередніх навчальних років: _____.		
	7. _____.		

* засвідчується виконання того чи іншого виду роботи вчителем, методистом та іншими відповідальними особами, а також студентом, який виконував той чи інший вид роботи.

** перелік заходів уключає можливий максимум, за умови його повного виконання студент-практикант одержує максимум балів, часткового – відповідно виставляється мінімум.

Примітки: зауваги, враження, пропозиції.

ХІ. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Оцінка/бал: 100–90 б. / 5 (відмінно) виставляється, якщо студент повністю виконав вимоги програми практики; кожен день знаходився на базі практики (в установі, на підприємстві, в організації, у навчальному закладі); проводив аналітичну роботу; зібрав необхідний практичний матеріал. Звіт практики виконаний на високому рівні, містить самостійно розроблені висновки, оформлений згідно ДСТУ та представлений вчасно. У процесі захисту студент кваліфіковано відповідав на поставлені запитання.

Оцінка/бал: 89–75 б. / 4 (добре) виставляється, якщо студент виконав вимоги програми практики; кожен день знаходився на базі практики (в установі, на підприємстві, в організації, у навчальному закладі); здійснював необхідні робочі процедури, збирав та аналізував необхідний практичний матеріал, але в тексті звіту є недоліки в оформленні та стилі. Під час захисту звіту студент недостатньо обґрунтовано відповідав на запитання, однак у цілому виявив знання предмета практичного навчання.

Оцінка/бал: 74–60 б. / 3 (задовільно) виставляється, якщо студент виконав вимоги програми практики; кожен день знаходився на базі практики (в установі, на підприємстві, в організації, у навчальному закладі), виконував завдання та збирав необхідні практичні матеріали, але допустив помилки при оформленні цих матеріалів. Звіт носить конспективний характер та під час захисту студент невпевнено відповідав на запитання, що вимагало додаткових уточнень.

Оцінка/бал: 59–1 б. / 2 (незадовільно) виставляється, якщо студент виконав вимоги програми практики менш ніж на 50 %; не кожен день знаходився на базі практики (в установі, на підприємстві, в організації, у навчальному закладі), не вважав доцільним прислухатися до зауважень керівника практики. У звіті є грубі помилки у змісті та в оформленні або не представив звіт у визначений строк. Якість матеріалів практики не відповідає вимогам вищої школи.

ЗВІТ ПРО ПРАКТИКУ

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання у формі письмового звіту, підписаного і оціненого безпосередньо керівником від бази практики.

1.1. Письмовий звіт разом з іншими документами (щоденник, характеристика) подається на кафедру на рецензування керівнику (викладачу) практики.

1.2. Звіт має містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, мати розділи з питання охорони праці, висновки і пропозиції, список використаної літератури та інші.

1.3. Оформляється звіт за вимогами, які встановлює викладач-керівник практики, з обов'язковим врахуванням Єдиної системи конструкторської документації (ЕСКД).

1.4. Якщо за результатами практики студент брав участь у науковій конференції та написав статтю до публікації в журналі, керівник практики може прийняти замість звіту копію статті, або коротку анотацію статті (оформлення: титульний лист, направлення на практику, характеристика викладача-керівника практики, копія статті).

1.5. Звітна документація студента-практиканта має відповідати затвердженому зразкові випускової кафедри відповідно до напрямку практики, її специфіки й подана студентові на настановчій конференції.

1.6. Зразок звітної документації розробляється викладачем, який веде передбачуваний навчальним планом напрям, узгоджується з завідувачем, затверджується на засіданні кафедри або є додатком до робочої програми практики, в який можуть уноситися зміни, доповнення за рішенням кафедри.

ПІДСУМКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Результати педагогічної практики _____

прізвище, ім'я, по батькові практиканта

№ п/п	Об'єкти оцінювання	Можливий бал	Бал	Підпис методи- ста
1.	Модель уроку української мови № 1 і № 2*	10		
2.	Модель уроку української літератури № 1–2*	10		
3.	Модель позакласного заходу (укр. мова або/і л-ра)	10		
4.	Планування матеріалу: укр. мова	5		
5.	Планування матеріалу: укр. література	5		
6.	Наочний засіб: укр. мова	5		
7.	Наочний засіб: укр. література	5		
8.	Аналіз відвіданого уроку: укр. мова	5		
9.	Аналіз відвіданого уроку: укр. література	5		
10.	Дослідницьке завдання (укр. мова або література)	10		
11.	Звіт практиканта	5		
12.	Щоденник педагогічної практики	5		
13.	Захист практики й участь у конференції	5+5		
14.	Культура оформлення, креатив практиканта	5+5		
15.	<i>Оцінка навчального закладу</i>		-	
16.	<i>Загальна оцінка педагогічної практики: фахова складова</i>	100		

ХІІ. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ З ПІДГОТОВКИ, ПРОВЕДЕННЯ Й АНАЛІЗУ УРОКІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Підготовка до уроків української мови та літератури має такі основні методичні етапи:

- а) аналіз чинних програм з української мови та літератури;
- б) ознайомлення з матеріалами підручників;
- в) перегляд і вивчення науково-навчальної літератури, словників;
- г) добір або виготовлення дидактичного матеріалу (текстів і прикладів до вправ на з'ясування теоретичного матеріалу), наочних посібників, підготовка технічних засобів навчання;
- г) вибір методів і прийомів роботи з класом;
- д) складання плану й конспекту уроку.

У процесі підготовки до уроку студенти-практиканти повинні пам'ятати:

1. Складання конспектів уроків повинно передувати детальному ознайомленню із змістом відповідних розділів курсу української мови та літератури (за програмою та підручником).

2. Обсяг вивчаного матеріалу визначається відповідно до теми уроку; визначається обсяг знань, умінь і навичок, на формування яких спрямований урок.

3. Визначається тип і структура уроку, забезпечується органічний зв'язок між вивченням програмового матеріалу й формуванням комунікативно-літературознавчих умінь та навичок учнів, розвиток їх мислення, мовлення, вдосконалення естетичних смаків, виховання самостійності й активності розумової діяльності.

4. Необхідно продумувати всі етапи уроку, здійснювати правильне дозування часу, спланувати використання наочних посібників, технічних засобів навчання, дидактичного матеріалу.

5. Розробляючи конспект уроку, студент-практикант повинен спиратися на принципи системності й послідовності навчання:

**Педагогічна практика: зміст, організація,
проблемні аспекти формування педагогічної майстерності**

- а) спиратися на попередні знання учнів;
- б) визначати місце нового матеріалу в структурі теми, розділу;
- в) здійснювати вивчення нового матеріалу, встановлюючи зв'язки з раніше вивченим: за схожістю ознак чи протиставленням;
- г) забезпечити послідовність етапів уроку, яка відповідає б його дидактичній меті;
- г) створювати проблемні ситуації;
- д) спланувати плавний перехід до самостійної роботи учнів;
- е) після кожного етапу уроку робити підсумок.

СХЕМА (МОДЕЛЬ) УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Інформаційна картка уроку мови

клас ____ *дата* ____

- Тема уроку за програмою _____
1. Тема уроку _____
 2. Мета уроку: навчальна: _____
 - розвивальна: _____
 - виховна: _____
 3. Реалізація змістових ліній програми:
 - мовна: _____
 - мовленнєва: _____
 - соціокультурна: _____
 - діяльнісна: _____
 4. Компетентності учня _____
 5. Очікувані (плановані) результати _____
 6. Тип уроку: _____
 7. Методи і прийоми _____
 8. Реалізація внутрішньо- і міжпредметних зв'язків _____
 9. Обладнання: _____
 10. Література: _____

СТРУКТУРА УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(визначається залежно від типу уроку)

Аспектні уроки

Урок вивчення нового матеріалу

1. Організація класу до уроку.
2. Перевірка домашнього завдання.
3. Актуалізація опорних знань.
4. Повідомлення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.
5. Пояснення вчителем нового матеріалу.
6. Вправи на закріплення одержаних знань.
7. Підсумки уроку.
8. Завдання додому та інструктаж про його виконання.

II. Урок формування вмінь і навичок

1. Повідомлення мети роботи, усвідомлення її учнями.
2. Відтворення теоретичних відомостей, потрібних на уроці.
3. Виконання учнями вправ.
4. Перевірка якості самостійної роботи учнів.
5. Завдання додому.
6. Підсумки уроку.

III. Урок повторення

1. Ознайомлення учнів із завданням уроку.
2. Повторення вузлових питань розділу.
3. Усні та письмові вправи на матеріалі повторення.
4. Підсумки проведеної роботи.
5. Виставлення оцінок.
6. Завдання додому.

IV. Урок узагальнення вивченого

1. Перевірка домашнього завдання.
2. Повідомлення мети уроку, мотивація навчальної діяльності.
3. Аналіз матеріалу з метою узагальнення вивченого.
4. Робота над висновками.
5. Вправи на застосування узагальнюючих правил.
6. Оголошення оцінок.
7. Завдання додому.
8. Підсумки уроку.

V. Урок контрольної роботи

Педагогічна практика: зміст, організація, проблемні аспекти формування педагогічної майстерності

1. Повідомлення мети перевірки та способів її проведення.
2. Усна перевірка знань учнів (фронтально).
3. Самостійне виконання учнями контрольної роботи.
4. Відповіді вчителя на запитання учнів.
5. Підсумки уроку.
6. Завдання додому.

VI. Урок аналізу контрольної роботи

1. Вступне слово вчителя.
2. Бесіда про характер недоліків і помилок.
3. Робота над помилками.
4. Підведення підсумків роботи.
5. Завдання додому.

Уроки розвитку зв'язного мовлення

I. Урок навчального переказу

1. Вступна бесіда.
2. Читання тексту.
3. Бесіда за змістом прочитаного.
4. Складання плану.
5. Мовний аналіз тексту.
6. Повторне читання тексту.
7. Підготовка чорнового варіанта переказу.
8. Редагування роботи і переписування її начисто.
9. Перевірка й аналіз робіт.
10. Доопрацювання переказів.

Урок контрольного переказу

1. Вступне слово вчителя (мотивація навчальної діяльності).
2. Читання тексту.
3. Пояснення нових слів і запис їх на дошці.
4. Самостійне складання учнями плану.
5. Повторне читання тексту.
6. Написання переказу в чорновому варіанті.
7. Переписування робіт начисто.
8. Самостійна перевірка написаного.

Урок аналізу контрольного переказу

1. Вступне слово вчителя (мотивація навчальної діяльності).
2. Загальна оцінка якості виконання переказу.
3. Розгляд кращих робіт.
4. Аналіз допущених у переказах недоліків і помилок.

5. Виконання вправ на подолання помилок.
6. Домашнє завдання.

Урок навчального твору

1. Вступна бесіда (тема, мета, особливості жанру).
2. Ознайомлення із зразком.
3. Робота над усвідомленням теми та основної думки твору.
4. Колективне складання плану письмової роботи.
5. Складання усного твору.
6. Написання твору на чернетці.
7. Удосконалення написаного.
8. Перевірка й аналіз творів.
9. Доопрацювання робіт і переписування їх начисто.

Урок контрольного твору

1. Вступне слово вчителя (мотивація навчальної діяльності).
2. Самостійне складання плану твору.
3. Написання роботи на чернетці.
4. Редагування твору й переписування начисто.
5. Самостійна перевірка написаного.

Урок аналізу контрольного твору

1. Вступне слово вчителя (мотивація навчальної діяльності).
2. Загальна характеристика виконання твору.
3. Розгляд кращих робіт або фрагментів з них.
4. Колективний аналіз допущених помилок.
5. Проведення вправ на подолання помилок.
6. Індивідуальна робота учнів над помилками.
7. Домашнє завдання.

Уроки аудіювання і читання

1. Вступне слово вчителя (мотивація навчальної діяльності).
2. Актуалізація опорних знань учнів (відомостей про мовленнєву діяльність і аудіювання (читання) як один із її видів).
3. Ознайомлення учнів з технологією аудіювання (читання).
4. Аудіювання (читання) тексту.
5. Робота з тестами.
6. Підсумки уроку.
7. Домашнє завдання.

СТРУКТУРА УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

(за класифікацією Г. Л. Токмань)

Урок засвоєння нових знань і розвитку на їх основі вмінь та навичок

1. Організація класу до уроку.
2. Перевірка домашнього завдання.
3. Актуалізація опорних знань.
4. Повідомлення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.
5. Пояснення вчителем нового матеріалу.
6. Сприймання та осмислення учнями нової літературознавчої інформації.
7. Завдання на формування вміння аналізувати художній текст (напр., у формі евристичної бесіди), навичок робот з науковою літературою тощо.
8. Підсумки уроку.
9. Завдання додому та інструктаж про його виконання.

Урок узагальнення і систематизації знань

1. Перевірка домашнього завдання.
2. Повідомлення мети уроку, мотивація навчальної діяльності.
3. Аналіз літературознавчого матеріалу з метою узагальнення вивченого.
4. Робота над висновками (формування історико-літературних висновків про художній твір, творчість письменника чи групи письменників, а також теоретичних понять).
5. Оголошення оцінок.
6. Підсумки уроку.
7. Завдання додому.

Урок контролю знань, умінь і навичок

1. Повідомлення мети перевірки та способів її проведення.
2. Контроль рівня літературної компетентності різними способами: шляхом усного опитування (фронтального, групового, індивідуального), письмових к/р, тестування, тематичних звітів тощо.

3. Відповіді вчителя на запитання учнів.
4. Підсумки уроку.
5. Повідомлення д/з.

Урок сприймання твору мистецтва
NB! (Сприймання має бути інтелектуально та емоційно підготовленим)

1. Повідомлення навчально-естетичної мети роботи, усвідомлення її учнями.
2. Вступне слово вчителя (мотивація навчальної діяльності).
3. Перше прочитання, прослуховування, перегляд (театральна вистава, кінофільм) художнього твору.
4. Евристичні бесіди за змістом сприйнятого матеріалу.
5. Підсумки уроку.
6. Виставлення оцінок.
7. Завдання додому.

Урок творчої діяльності

1. Повідомлення мети уроку, мотивація навчальної діяльності.
2. Завдання на виявлення творчості учнів:
 - наукової творчості (написання творів з аналізом художнього твору);
 - методичної творчості (проведення уроку замість учителя **NB! – старші класи**);
 - інтерпретаційної творчості (створення ілюстрації до твору, його художнє виконання – декламація, спів, інсценування);
 - художньої творчості (написання власного художнього твору певного жанру).
3. Оголошення оцінок.
4. Завдання додому.
5. Підсумки уроку.

Урок контрольної роботи
(написання творів з аналізом художнього твору).

1. Вступне слово вчителя (мотивація навчальної діяльності).
2. Самостійне складання плану твору.
3. Написання роботи на чернетці.

Педагогічна практика: зміст, організація, проблемні аспекти формування педагогічної майстерності

4. Редагування твору й переписування начисто.
5. Самостійна перевірка написаного.

Комбінований урок

1. Перевірка д/з.
2. Перевірка раніше засвоєних знань (фронтальна бесіда, метод індивідуального усного опитування чи короткочасна письмова робота).
3. Мотивація учінні школярів і повідомлення теми, мети уроку.
4. Сприймання і усвідомлення учнями нового матеріалу.
5. Осмислення, узагальнення і систематизація знань.
6. Підведення підсумків уроку.
7. Повідомлення д/з.
8. Виставлення оцінок.
9. Завдання додому.

СХЕМА АНАЛІЗУ/САМОАНАЛІЗУ ВІДВІДАНОГО УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Загальні відомості про урок, його тип, структуру і зміст

1.1. Назва предмета, клас, школа, прізвище, ім'я, по батькові вчителя, дата проведення; тема, мета уроку.

1.2. Тип уроку, його місце серед інших уроків цієї ж теми.

1.3. Структура уроку, послідовність його етапів та їх тривалість, логічний зв'язок між ними (чи відповідає структура уроку дидактичній меті, логіці навчального процесу, чи впливає наступний етап з попереднього, чи раціонально розподілено час між ними).

1.4. Зміст уроку: науковість, оптимальність (чи відповідає тип та структура уроку його змісту, завданням і цілям, а також логіці навчального процесу).

2. Аналіз змісту етапів уроку

2.1. Організація класу і повідомлення завдань уроку

Підготовка до уроку, обстановка в класі (чистота, порядок, готовність до роботи тощо); обладнання уроку (технічні засоби, дидактичні посібники, роздатковий матеріал), організація класу (чи перевіряються відсутні, як організована робота асистентів тощо).

2.2. Перевірка домашнього завдання.

Зафіксуйте, на якому етапі уроку перевірялося домашнє завдання, який його зв'язок з метою уроку. Визначте, які форми та прийоми контролю були використані, оцініть їх ефективність.

2.3. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок

Визначте, в якій формі проводиться цей етап уроку, яка його мета. Оцініть методичні прийоми, які вчитель використовував для досягнення цієї мети. Які знання, вміння й навички активізували, як опитувалися учні, чи активно працювали, чи залучалися до виправлення помилок, неточностей. Охарактеризуйте зв'язок цього етапу з наступним.

2.4. Повідомлення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.

Чи були поставлені перед учнями основні завдання вивчення теми, як здійснювалася мотивація навчання, чи викликався інтерес до теми.

2.5. Пояснення вчителем нового матеріалу (Формування нових понять і способів дій)

Чи забезпечувалася реалізація принципів науковості, систематичності, доступності, наступності, проблемності; чи всі питання добре висвітлені в поясненні вчителя; які методи і прийоми застосовувалися, як вони поєднувалися; чи створювалася проблемна ситуація, як вона розв'язувалася, чи встановлювалися міжпредметні зв'язки, чи зрозуміли новий матеріал учні, як пов'язані етапи уроку між собою і т. ін.

2.6. Вправи на закріплення одержаних знань (формування умінь і навичок учнів).

Чи вдало дібрані вправи, чи логічною була їх послідовність, чи сприяли вони здійсненню освітньої, виховної і розвивальної мети в єдності, чи забезпечувалася самостійність учнів при виконанні вправ; чи проводилася робота над помилками; чи організовувався самоконтроль за якістю виконання вправ, чи підводилися підсумки їх виконання; чи поєднувалася колективна робота з індивідуальною; чи диференціювалися завдання для різних за рівнем підготовки учнів; як встановлювався зв'язок з наступним етапом уроку; як були використані виховні можливості дидактичного матеріалу; які прийоми виховного впливу застосовувалися.

2.7. Підсумки уроку

Як проводився підсумок уроку; чи вчасно проведений. Наскільки успішно розв'язані на уроці освітні, виховні, розвивальні цілі; якість знань (свідомість, міцність, глибина, дієвість), умінь застосувати їх на практиці. Дайте оцінку вирішенню виховних, загальноосвітніх і розвивальних завдань. Які практичні умінь й навички вироблені на уроці, які елементи уроку мали найбільш виховний вплив на учнів. Проаналізуйте виставлені оцінки за урок (об'єктивність, мотиваційний потенціал).

2.8. Завдання додому

Педагогічна практика: зміст, організація, проблемні аспекти формування педагогічної майстерності

Який обсяг і характер домашнього завдання, чи зможуть школярі його виконати за відведений час. Чи передбачав учитель способи підвищення інтересу учнів до виконання домашнього завдання, як провів інструктаж, як повідомив вимоги до оформлення домашньої роботи. Чи диференціювалися завдання, чи записане воно на дошці, чи перевірялась уважність учнів під час запису.

Примітка.

Послідовність етапів може змінюватися залежно від дидактичної мети, характеру навчального матеріалу тощо або ж окремі з них можуть скорочуватися за рахунок інших чи випадати зовсім (наприклад, актуалізація опорних знань чи ознайомлення з новими поняттями та способами дій і т. ін.).

3. Поведінка вчителя та учнів на уроці

3.1. Поведінка вчителя на уроці: педагогічний такт і культура мовлення, вміння науково організувати працю на уроці, ставлення до учнів; раціональне використання часу на уроці; ступінь володіння аудиторією; емоційність викладу матеріалу, авторитет серед учнів.

3.2. Поведінка учнів на уроці: ступінь активності й дисциплінованості, культура мовлення, ступінь загального розвитку, ставлення до вчителя і один до одного, наявність інтересу до навчального предмета і т. ін.

4. Висновки і пропозиції

Які конкретні висновки і пропозиції можна зробити до аналізованого уроку? (Яка загальна оцінка уроку, що цінного з цього уроку можна рекомендувати вчителям для впровадження в практику, як позбутися наявних недоліків і закріпити досягнені успіхи на наступних уроках, як удосконалювати процес навчання на уроці, поліпшувати якість уроку, тобто підвищувати педагогічну майстерність кожного вчителя словесника і т. ін.).

**Висновки та пропозиції щодо проведеного вчителем-
словесником уроку:**

Зразок оформлення

конспекту уроку з української літератури

Тема уроку. Слово в житті людини. Краса світу і людської душі в художньому слові. Образне слово – першоеlement літератури

Мета уроку: з'ясувати роль образного слова в житті людини, розкрити можливості зображення краси світу і людської душі в художній літературі; розвивати естетичні почуття учнів; виховувати культуру читання.

Тип уроку: урок засвоєння нового матеріалу.

Методи і прийоми, форми роботи: розповідь вчителя, самостійна робота учнів, метод творчого читання.

Мистецький контекст, міжпредметні зв'язки: живопис, музика.

Теорія літератури: художній образ, образне слово.

Обладнання: ілюстрації фотоальбому «Катерина Білокур. Живопис», М.Лисенко. «П'єси».

Хід уроку

Організаційний момент

I. Актуалізація опорних знань та емоційного досвіду.

II. Мотивація навчальної діяльності (оголошення теми та мети уроку).

III. Сприймання, засвоєння та осмислення учнями нової інформації.

IV. Підсумки уроку.

V. Домашнє завдання з інструктажем.

Примітка: етапам уроку необхідно надати змістовного наповнення.

СХЕМА (МОДЕЛЬ) ЗАНЯТТЯ ПОЗАКЛАСНОГО ЗАХОДУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Позакласна робота з української мови вирішує **такі завдання**:

- збагачення, розширення й удосконалення знань, умінь і навичок, набутих на уроках української мови;
- розвиток умінь і навичок усного й писемного мовлення;
- інтегрування відомостей, отриманих учнями на уроках української мови та літератури, історії й географії, музики та образотворчого мистецтва й з інших предметів у слово;
- поглиблення знань про мовні явища;
- закріплення набутих на уроках мовних, мовленнєвих й комунікативних умінь і навичок;
- розвиток творчих здібностей, самостійності, ініціативності, естетичних смаків учнів;
- виховання любові до рідного краю, держави, позитивного ставлення до інших національних культур.

Підготовка позакласного заходу з української мови включає такі етапи:

- 1) обговорення з учнями, вчителем й адміністрацією школи заходу, його характеру, змісту, часу й місця проведення;
- 2) добір необхідного матеріалу, складання сценарію й розподіл між учнями ролей, призначення відповідальних за музичне й художнє оформлення;
- 3) написання оголошення й програми, розсилка запрошень учням інших класів, батькам;
- 4) затвердження складу журі та умов підбиття підсумків конкурсу;
- 5) випуск стінгазети, радіопередачі;
- 6) організація роботи над матеріалами сценарію з використанням ТЗН.

I. Інформаційна картка позакласного заняття/заходу з української мови

клас ____ дата ____

1. *Тема* _____

2. *Мета*:

_____.

**Педагогічна практика: зміст, організація,
проблемні аспекти формування педагогічної майстерності**

3. Форма позакласної роботи (комплексна або одинична; індивідуальна, групова, масова, змішана)

(необхідне підкреслити)

4. Реалізація основних напрямів позакласної роботи:

– прагматичний: _____

– гносеологічний: _____

– аксіологічний: _____

5. Комунікативні компетентності учнів:

– лінгвістична: _____

– мовленнєва: _____

– предметна: _____

– мовленнєва: _____

– прагматична: _____

– стратегічна: _____

– соціокультурна: _____

6. Міжпредметні зв'язки: _____

7. Принципи позакласної роботи _____

8. Форма проведення: _____

9. Методи і прийоми: _____

10. Наочні засоби: _____

11. Література: _____

II. Модель заняття/заходу з мови

I. Вступне слово до учнів

III. Проведення конкурсів (вікторин), виступи учнів

IV. Рефлексія навчально-пізнавальної діяльності учнів

V. Підбиття підсумків

ОРІЄНТОВНА ПРОГРАМА СПОСТЕРЕЖЕННЯ, АНАЛІЗУ, ОЦІНЮВАННЯ ПОЗАКЛАСНОГО ЗАНЯТТЯ/ЗАХОДУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Дата відвідування: « ____ » _____ 20__ року

прізвище, ім'я студента-практиканта, група

Мета відвідування _____

Тема/назва, форма проведення позакласного заняття/заходу _____

№ з/п	Методичні вимоги до організації і проведення позакласного заняття/заходу з української мови	Бали: 0-3	Словесна лаконічна оцінка: враження, зауваги, побажання, висновки
I. Тема/назва заняття/заходу			
1.	Актуальність і вмотивованість		
2.	Відповідність мовно-віковому розвитку		
3.	Урахування запитів й інтересів учнів		
4.	Участь учнів у виборі, уточненні, доповненні, варіантах теми		
5.	Виправдана традиційність, нестандартність, інноваційність формулювання		
II. Аксиологічна складова заняття/заходу			
6.	Чіткість і конкретність пізнавальної, виховної мети та завдань		
7.	Значимість й актуальність запропонованої ціннісної моделі		
8.	Розвиток в учнів ціннісних орієнтацій і мотивів діяльності		
9.	Спрямованість на підвищення рівня вихованості учнів		
III. Форма проведення та організація співпраці суб'єктів заняття/заходу			

**Педагогічна практика: зміст, організація,
проблемні аспекти формування педагогічної майстерності**

10.	Доцільність запропонованої/вибраної форми		
11.	Відповідність особливостям мовного, комунікативного розвитку учнів		
12.	Узгодженість дій учасників заходу до й під час проведення («рада справи», ініціативна група, штаб підготовки, комітет проектування)		
13.	Урахування можливості активної участі в обраній формі всіх або/і більшості учасників		
14.	Доцільність вибору, якість виготовлених наочних засобів, оптимальність у відповідності теми, змісту та форми.		
IV. Підготовка мовного заняття/заходу			
15.	Наявність і продуманість плану або/і програми його підготовки, проведення		
16.	Чіткість у розподілі «ролей» між учасниками, конкретність доручень		
17.	Конкретність кінцевої пізнавально-виховної мети учасників заняття/заходу		
18.	Урахування естетичних вимог, етичних норм		
19.	Дотримання санітарно-гігієнічних вимог, ТБ у період підготовки та проведення заняття/ заходу в класних та позааудиторних умовах		
V. Проведення мовного заняття/заходу			
20.	Організованість, чіткість і своєчасність початку		
21.	Естетичність оформлення, відповідність санітарно-гігієнічним вимогам, раціональність використання наочних засобів, ТЗН		
22.	Доцільність відбору методів і методичних прийомів у реалізації мети		
23.	Наявність елементів дискусії, проблемності, відвертої розмови суб'єктів заняття/заходу		
24.	Достовірність, науковість, емоційна насиченість літературно-мистецького дійства фактами, прикладами		
25.	Зв'язок мовного матеріалу з життям, опора на мовну підготовку й життєвий досвід учнів		
26.	Спрямованість на розвиток особистості, загальнолюдських або/і національних рис, на підвищення загальнокультурного рівня розвитку		
27.	Увага, зацікавленість, дисциплінованість, активність учасників мовного заходу		

28.	Забезпечення фасилітативних стосунків у спілкуванні всіма учасниками мовного заходу, роль кожного в підготовці та проведенні.		
VI. Загальні висновки підготовки та проведення заняття/заходу			
29.	Реалізація <i>освітніх</i> можливостей мовного заняття/заходу		
30.	Реалізація <i>розвивальних</i> можливостей мовного заняття/заходу		
31.	Реалізація <i>виховних</i> можливостей мовного заняття/заходу		
32.	Заохочувальне оцінювання діяльності вчителя мови (0–2 б.)		

СХЕМА (МОДЕЛЬ) ЗАНЯТТЯ ПОЗАКЛАСНОГО ЗАХОДУ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

І. Інформаційна картка позакласного заняття/заходу з української літератури

клас ____ дата ____

1. **Тема** _____

2. **Мета** _____

3. **Змістові лінії літературно-мистецької освіти:**

– базова: _____

– фонові: _____

4. **Культурологічні компетенції читача:**

базова: _____

фонові: _____

5. **Літературно-мистецькі зв'язки** _____

6. **Форма проведення:** _____

7. **Наочні засоби:** _____

8. **Використані джерела**

Загальні висновки (можливі мовні конструкти для використання під час характеристики відвіданого заняття/заходу):

– забезпечує креативний розвиток Я-особистості читача засобами відібраних фактів із літератури, прикладів мистецтва тощо;

– розвиває уміння бути толерантною, гуманною, демократичною Я-особистістю;

– виробляє навички бути успішною людиною в житті і в майбутній професійно-фаховій сфері діяльності;

– формує в учнів-читачів засобами літературно-мистецького матеріалу ціннісне ставлення до суспільства і держави;

– набувають умінь естетично переживати почуте/побачене/ підготовлене/проведене та формує відповідні смаки;

– формує громадянську позицію; розвиває почуття власної гідності, морально-вольові якості; поглиблює світ уявлень про ...; розвиває почуття співпереживання за ...; забезпечує формування свого фізичного, психічного, соціального «Я»; поглиблює почуття відповідальності за свої дії, дії друзів, колективу; формування в учнів трудових навиків і шанобливого ставлення до людей праці (та інші варіанти).

Проведення літературно-мистецького заняття/заходу з учнями можна оцінювати лише в бальному виразі, словесно або, що є раціонально, комбіновано. Обраховувати та виводити коефіцієнт ефективності літературно-мистецького дійства можна в такий спосіб:

– кожна вимога оцінюється від 0 до 3 балів, що визначає рівень підготовки та реалізації: 0 б. – низький, неефективний рівень; 1б. – середній;

– максимальну кількість балів можна одержати за підготовку та реалізацію змодельованого заняття/заходу в 100 б., яка переводиться в традиційну систему оцінювання за п'ятибальною шкалою;

– формула для підрахунку ефективності літературно-мистецького заняття/заходу з української літератури:

$$E_3 = (33 \times 3) + 1 : 100 = 100 \text{ б.}$$

**XIII. ДОСВІД ПЕДАГОГІЧНОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ: ЗРАЗКИ КОНСПЕКТІВ
ЗАНЯТЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА
ЛІТЕРАТУРИ УЧИТЕЛЯ-МЕТОДИСТА
МИКОЛАЇВСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ № 2,
ЗАСЛУЖЕНОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНИ
В. В. КУПЦОВОЇ**

Українська мова. 7 клас

Правопис дієслів

Тема. Правопис дієслів

Мета. Навчальна: допомогти кожному учневі засвоїти граматично-орфографічні правила написання дієслів, збагатити лексику з теми «Скарбничка народної мудрості».

Розвивальна: сформувати стійкі навички правильного написання дієслів відповідно до вивчених орфограм, розвивати вміння орфографічного аналізу тексту, використовувати дієслівні особові й безособові форми в мовленні.

Виховна: сприяти моральному вдосконаленню семикласників, вихованню поваги й інтересу до мудрих сентенцій свого народу, висловлених у прислів'ях і приказках.

Модель компетенцій учня:

- структурувати вивчений матеріал;
- працювати з додатковою літературою, опорними схемами;
- проявити ініціативу, розвивати навички роботи в парах;
- викладати думки самостійно, послуговуючись візуальними засобами;
- використовувати творчі здібності;
- володіти монологічним мовленням.

Реалізація змістових ліній програми:

- мовна: усвідомлення загального значення дієслова, його морфологічних ознак, учень знаходить дієслово в реченні; визначає його форми, граматичні ознаки, належність дієслова до певної дієвідміни, правильно вимовляє дієслова й пише їх із вивченими орфограмами;

аргументує написання орфограм; знаходить і виправляє допущені помилки на вивчені орфографічні правила;

– мовленнєва: дотримує норм української літературної мови й правил спілкування; висловлює особисту позицію щодо обговорюваної теми, добираючи переконливі аргументи на захист своєї позиції, даючи влучну, дотепну відповідь із використанням прислів'їв і приказок;

– соціокультурна: використовує українську мову як засіб формування ціннісної позиції щодо моральних основ життєдіяльності свого народу, закріплених у фольклорних зразках;

– діяльнісна: самостійно усвідомлює й визначає мотив і мету власної пізнавальної діяльності, розподіляючи її на етапи; здійснює визначений план; оцінює проміжні й кінцеві результати, робить відповідні корективи.

Очікувані результати: чітке знання вивчених орфограм, усвідомлення способів їх застосування, збагачення мовлення, поглиблення інтересу до скарбнички народної мудрості.

Тип уроку: урок повторення і систематизація вивченого.

Форма уроку: урок-дослідження-гра.

Методи і прийоми роботи: аналіз мовних явищ, бесіда, конструювання граматичних форм, робота зі схемами, ігрові завдання.

Реалізація внутрішньо- і міжпредметних зв'язків.

Лексикологія й фразеологія.

Засвоєння найуживаніших фразеологізмів (зокрема приказок і прислів'їв), до складу яких входять дієслова.

Фонетика. Орфоенія.

Вимова дієслів на -ися, -ться

Культура мовлення.

Правильне читання речень із дієсловами.

Міжпредметні зв'язки. Використання дієслів у творах М. Стельмаха (література).

Обладнання: навчальні слайди, довідковий матеріал, художній текст, опорні схеми, картки індивідуального оцінювання.

Зміст уроку

Технологічна карта уроку

1. Робота з текстом для визначення орфограм теми.
2. Підбір епіграфа уроку за прислів'ями.
3. Повторення відомостей про форми дієслів.
4. Опрацювання й представлення вивчених орфограм.
5. Робота з довідковою літературою.
6. Ігрові завдання і вправи.

Педагогічна практика: зміст, організація, проблемні аспекти формування педагогічної майстерності

7. Заповнення картки самооцінювання.
8. Домашнє завдання на вибір учня.

1. Мотивація навчальної діяльності.

* **Аналіз мовних явищ на основі тексту.** *Виразно прочитати текст (інтерактивна дошка), назвати дієслова, знайти помилки в їх написанні, визначити основні орфограми в написанні дієслів за виділеними словами.*

І так мені хочеться піти в лісову далечінь, побачити з якогось незнайомого берега отих, наче зі срібла вилитих, лебедів, подивитися на їхні співучі крила, що в теплому ірію захопили весну та й принесли нам. Але з ким я піду і де мені взяти чобіт? Тільки тепер дивлюся на свої босі посинілі ноги, важко зітхаю і плентаюсь до хати, щоб не схопити маминого запотилничника. І що це за мода пішла: невстигнеш босоніж вискочити з хати, як одразу сварять, а то й духопелять тебе і називають махометом, вариводою, лоботрясом. А в чому ж ти вискочеш, коли тепер не кожен дорослий розживеться на взуття? (Виділені дієслова: *хочеться, не схопити, вискочили*).

* **Формулювання завдань уроку.**

* Назвати орфограми, які будемо відпрацьовувати на уроці.

* **Запис дати, теми уроку,** перелік орфограм. («Правопис -ться, -шся в кінці дієслів»; «Не з дієсловами»; «Букви е, и в особових закінченнях дієслів 1 і 2 дієвідмін»). (Слайд).

* Учитель. Будьте уважні протягом нашої роботи: у кінці уроку ви зможете з'ясувати для себе, хто без помилок напише диктант на вивчені орфограми, найбільше збагатить свою мовну скарбничку, буде найуважнішим.

2. Актуалізація опорних знань.

1. **Підбір епіграфа уроку за прислів'ями.** (Запис на дошці). У гурті і каша їсться. Кінець діло хвалить. Козак журби не має. Запис вибраного прислів'я.

2. **Колективне створення схеми «Форми дієслова»** на дошці.

3. Бесіда:

- Які з названих форм ми вивчили?
- Які з них є незмінні?
- Яка з форм є найчисленнішою і найрозвиненішою?

4. *Робота в парах.* Записати й назвати всі морфологічні ознаки особових дієслів.

Час, дієвідміна, спосіб, особа, число, рід, перехідність.

3. Систематизація вивченого.

* *Дослідження-відновлення. Орфографічний коментар (слайд).*

Відновити прислів'я, вставити потрібні за змістом дієслова на -тсья, -шсья.

1-ий варіант: записати слова із -тсья, 2-ий – із -шсья.

Не плюй у криницю, бо доведеться води (нап'ється). Як (постелешся), так і спатимеш. Білі руки роботи (бояться). Поки води у вуха (не набереш), не навчишся плавати. Коментар учнів, пояснення орфограм.

* *Творче відновлення-конструювання.*

Записати вислови, ставлячи дієслова в потрібній формі.

Одне погане слово (сказати) – (почути) десять. Удосвіта (встати) – більше діла (зробити).

Випишуємо дієслова *скажеш, почувши, встанеш, зробиши.*

Визначте дієвідміну дієслів. Від чого залежить написання букв **є** чи **и**, **є** чи **ї**? Орфографічний коментар учнів з використанням таблиці та алгоритму (слайд).

ОДНИНА

1 дієвідміна	2 дієвідміна
1 ос. Хочу приїжджаю	1 ос. Біжу клею
2 ос. Хочеш приїжджаєш	2 ос. Біжиш клеїш
3 ос. Хочє приїжджає	3 ос. Біжить клеїть

МНОЖИНА

1 дієвідміна	2 дієвідміна
1 ос. Хочемо приїжджаємо	1 ос. Біжимо клеїмо

**Педагогічна практика: зміст, організація,
проблемні аспекти формування педагогічної майстерності**

2 ос. <u>Хочете</u> приїжджа <u>єте</u>	2 ос. Біж <u>ите</u> клеї <u>те</u>
3 ос. <u>Хочуть</u> приїжджа <u>ють</u>	3 ос. Біжа <u>ть</u> клея <u>ть</u>

Отже, у дієсловах 1-ої дієвідміни в особових закінченнях пишемо -е, -є, у дієсловах 2-ої дієвідміни пишемо -и, ї.

Хід визначення дієвідміни й написання закінчення:

1 варіант

1. Ставимо дієслово в 3-ій особі множини (*вони* що роблять?)
2. Якщо закінчення **-уть, -ють** – 1 дієвідміна,
-ать, -ять – 2 дієвідміна.
3. У дієсловах 1-ої дієвідміни пишемо **-е, -є**, у дієсловах 2-ої дієвідміни **-и, -ї**.

* *Моделювання з вправою «Пишу так, тому що...»*

Поставити дієслова в 2-ій особі однини теперішнього часу.

Смажити, відмовляти, веліти, бриніти, псувати, стерегтися.

* *Робота з «Посібником гімназиста» (ст. 121). Повторення правопису окремих слів.*

1-а дієвідміна: женуть, колють, мелють, полють, борють, орють, хочуть, тешуть, іржуть, гудуть, сиплють, булькочуть, муркочуть, сопуть, цокочуть, гуркочуть, брязкочуть, стелять (від слати).

2-а дієвідміна: бачать, гоять, клеять, доять, поять, кроять, біжать, волочать, одержать, булькотять, бурмотять, муркотять, цокотять, брязкотять, гуркотять, стелять (від стелити).

* *Диктант із орфографічним коментуванням.*

Хто не вміє робити, любить поговорити. Язик кісток не має, але кістки ламає. Лихому слову не завадиш повернутися до тебе знову. Одна ластівка не робить весни. Один кіл тину не вдержить. Не кричи, а ліпше навчи.

* *Конкурс «Я знаю більше...».* Назвати слова, які без *не* не вживаються.

Нехтувати, неволити, ненавидіти, непритомніти, незчутися, непокоїти, нестямитися, недооцінювати.

* *Гра «Втрачена інформація» (слайд).*

Не славити – не прославляти. Неславити – ганьбити.

Не покоїтися – не лежати. Непокоїтися – турбуватися.

Не здужати – не подолати. Нездужати – хворіти.

* *Гра за епіграфом уроку. Укласти словничок зі словами з **не** на тему епіграфа.*

4. Контроль за якістю знань, оцінювання.

1. Вправа «Найдовший ланцюжок». Назвати важкі дієслова 1-ої і 2-ої дієвідмін. Виграє група (ряд), у якої більше дієслів. (3 бали).

2. Диктант «Знайди і виправ помилку» (слайд). Самоперевірка й самооцінка за коментарем учителя. (6 балів).

Полеш, колиш, неспішиш, боряться, звуться, стараєшься, нехтуєш, не доїдати, скривишись, кланяється, вірь, не побажати, бачуть, хотять, не здужає підняти, не здужає вдома, клеє, не має ручки, не має дороги.

3. Конкурс «Моя багата рідна мова». Хто більше запам'ятав з уроку прислів'їв. (3 бали).

Записати в зошити. Перевірка робіт, повідомлення критеріїв оцінювання.

*** Заповнення картки самооцінювання.**

Вправа «Найдовший ланцюжок»	Диктант «Знайди помилку»	Конкурс «Моя багата рідна мова»	Підсумок
3 бали	6 балів	3 бали	

5. Домашнє завдання.

Сторінка 120, запитання 1–8; завдання на вибір: вправа 186 (1,2) або створити словничок прислів'їв з дієсловами на вивчені орфограми.

ДОДАТКИ

1 слайд

- 1) «Правопис -ться, -шся в кінці дієслів»
- 2) «Не з дієсловами»
- 3) «Букви е, и в особових закінченнях дієслів 1 і 2 дієвідмін»

2 слайд

3 слайд

Не плій у криницю...
Як постелешся..
Білі руки роботи...
Поки води у вуха не набереш...

2 уроки

Письмовий твір-опис пам'ятки історії і культури.

Пам'ятники Миколаєва: «Скульптурна Миколаївщина, створена руками митців Макушиних»

Мета: поглиблення вміння будувати твір-опис пам'ятки історії і культури, удосконалення навичок створювати текст опису в художньому чи публіцистичному стилях, формування вміння працювати з додатковою літературою, збагачення словникового запасу, розширення знань про видатних скульпторів Миколаєва, виховання бережного ставлення до пам'яток культури.

Методи і форми роботи: випереджувальне завдання, віртуальна екскурсія, виконання мовленнєвого завдання «Я – екскурсовод», створення письмового висловлювання.

Тип уроку: розвиток зв'язного мовлення.

Вид уроку: урок-екскурсія.

Обладнання: аудіозапис інтерв'ю зі скульпторами, портрети митців, аудіонарис «Майстри мистецтва в камені», презентація «Творчість Макушиних у Миколаєві», план-картка, додаток «Картотека «Скульптурні роботи родини Макушиних».

Технологічна карта уроку

1. Розповідь учителя про майстрів Макушиних.

2. Цілевизначення уроку.

3. Підготовча робота:

- прослуховування аудіонарису «Майстри мистецтва в камені»;
- звіт про випереджувальне завдання: інтерв'ю зі скульптором

Ю. А. Макушиним у його майстерні на вулиці Нікольській;

– виконання мовленнєвого завдання: віртуальний екскурсійний маршрут «Скульптурна Миколаївщина, створена руками митців Макушиних» за презентацією.

4. Написання твору-опису одного з пам'ятників за планом-карткою.

5. Домашнє завдання.

Зміст уроку

1. Мотивація навчальної діяльності.

Розповідь учителя

Архітектурне обличчя Миколаєва привабливе як для мешканців міста, так і для його гостей. Храми і адміністративні споруди, пам'ятники і скульптурні комплекси вже кілька століть є окрасою південного міста. Мистецьку славу Миколаєва підтримували і розвивали протягом століть видатні миколаївські скульптори, художники.

Наш урок присвячено творчості відомих миколаївських скульпторів Макушиних, які зробили вагомий внесок у формування культурно-мистецького портрета Миколаєва 20–21 століть та по праву повинні зайняти своє визначне місце в історії нашого краю й нашої Вітчизни.

2. Цілевизначення уроку учнями за темою уроку.

Завдання для учнів за цілями уроку:

- скласти уявний портрет одного із скульпторів;
- вибрати твір митця для складання власного твору-опису;
- укласти тематичний словничок до свого твору;
- виконати мовленнєве завдання «Я – екскурсовод». Описати віртуальний екскурсійний маршрут «Скульптурна Миколаївщина, створена руками митців Макушиних»;
- написати твір за планом.

Коротка інформація вчителя про кожного із скульпторів. Самостійна робота учнів: укладання тематичного словничка до свого твору.

Макушин Юрій Андрійович народився в с. Вороново Томської області. У ранньому дитинстві залишився сиротою: батько був репресований, мати померла. Виховувала Юрія старша сестра Зінаїда (яка згодом стала мистецтвознавцем, усе життя працювала в Миколаївському художньому музеї ім. Верещагіна). З 1946 року в Миколаєві, де закінчив ФЗУ № 1, працював столяром. У 1954 році добровільно пої-

хав на цілину будувати житло для першопрохідців, звідки був призваний на службу в радянську армію, а після демобілізації працював маляром-живописцем на Миколаївському заводі імені 61 Комунара. У 1962 році був прийнятий у Ленінградське художнє училище імені В. О. Серова, а в 1971 році закінчив Ленінградський художній інститут імені І. Ю. Рєпіна (майстерня скульптора Анікушина). Член Спілки художників України, удостоєний звання «Городянин року 2002» в номінації «Мистецтво», заслужений художник України.

З інтерв'ю Юрія Андрійовича З. Шведовій:

«Коли з сестрою приїхали в Миколаїв, мені було 12 років, їй – 18. У кінці війни наш батько лежав тут у госпіталі. Був серйозно контужений: не рухався, втратив зір (відновився пізніше), слух. Довго, в цілому, був у Миколаєві, тут йому сподобалось, одружився із співачкою Миколаївської філармонії – у мене прекрасна була мачуха. Так ми тут опинилися.

– Чому ви не залишилися в Ленінграді, де вчилися 11 років?

– Можли. Квартиру навіть давали. Але ми дуже хотіли жити тут. Є, очевидно, підсвідомий потяг до певних місць. Може, це історичне якесь місце в тих життях чи поклик крові предків, котрі тут біля багаття сиділи. Але я завжди в Миколаєві прекрасно себе почував, найбільш комфортно в порівнянні з іншими місцями».

Макушина Інна Вікторівна народилася в 1941 році в Миколаєві. Училась у Миколаївській школі № 2, займалась у художній студії при обласному Будинку народної творчості, 1965 року закінчила Ленінградське художнє училище імені В. О. Серова, у 1974 – Ленінградський художній інститут імені І. Ю. Рєпіна (майстерня В. Б. Пінчука). Після інституту працювала на Миколаївському художньо-промисловому комбінаті. Член Спілки художників України, володар звання «Городянин міста 2002» у номінації «Мистецтво».

Із статті мистецтвознавця В. Малини:

«Її біографія звичайна: дитинство і юність пройшли в Миколаєві, навчалася в школі № 2, любила малювати. Олександр Олександрович Зайчак, її перший учитель малювання, прищепив дівчині любов до мистецтва, допоміг побачити у звичайному незвичайне».

Макушин Віктор Юрійович (1971 р. н.) – син Ю. А. та І. В. Макушиних – скульптор, художник, музикант. Учився в Санкт-Петербурзькій художній школі при Академії живопису. У 1997 році закінчив Санкт-Петербурзький художній інститут (тепер академія) імені Рєпіна за спеціальністю художник-скульптор. У 22 роки став членом Спілки художників України. Викладач МФ КНУКіМ, автор

навчального посібника «Малюнок у часі й просторі». Удостоєний звання «Городянин року 2002» в номінації «Мистецтво». Займається скульптурою, живописом, грає на флейті.

Батько про сина: «Він завжди був дорослим, брав глобальні теми».

3. Підготовча робота.

Прослуховування аудіонарису «Майстри мистецтва в камені». Самостійна робота учнів: продовження укладання тематичного словника до свого твору

Скульптори Макушини – автори близько 60 робіт. Серед них – пам'ятники, монументи, комплекси, меморіальні дошки, які прикрасили міста Житомир, Чернігів, Мукачєво, Миколаїв, Очаків, населені пункти Миколаївської області. Найбільше визнання миколаївців здобули монументальний комплекс «Слава» (пам'ятник Солдатові-визволителю) в Новій Одесі, скульптурна група «Мауглі» біля Миколаївського зоопарку, пам'ятники Пушкіну, Фалєєву в Миколаєві, лейтенанту Шмідту в Очакові, воїну-визволителю в Первомайську, алея полководців в Очакові, роботи «Прометей», «Герої-ольшанці» та багато інших.

Це дуже рідкісне в мистецькому житті явище – такий гармонійний творчий союз двох, а нині вже трьох талановитих художників у такому складному мистецтві, як скульптура. Між тим миколаївські майстри натхненно трудяться вже багато років, доповнюючи один одного. «Лід і полум'я» – так характеризують Юрій і Інна свій союз.

Технологічний процес створення скульптури досить трудомісткий. Н. Островська описує його: «Спочатку виготовляється ескіз. Припустимо, з пластиліну, потім збільшений у багато разів каркас, робота ліпиться в глині, потому знімається гіпсова форма, з якої робиться відлив, і тільки після цього робота переноситься на граніт. За довгі роки спільної праці подружжя Макушиних синтезувало ліричну натуру Юрія Андрійовича і конструктивізм та пропорційно-деталізоване чуття Інни Вікторівни, що і є запорукою успіху в багатьох їхніх спільних проектах». Юрій Андрійович вважає, що працювати з гранітом важче за все. Камінь віддає себе неохоче, по частинці, маленькими шматочками. І стає вдячним лише тоді, коли знаходиш до нього правильний хід. «Камінь, що підкорився тобі, можна порівняти тільки з диким конем, котрого вдалося загнудати, – говорить Юрій Андрійович і додає: – І це почуття, яке неможливо передати. Кожному художникові бажаю відчувати його якомога частіше А городянам я хотів би

Педагогічна практика: зміст, організація, проблемні аспекти формування педагогічної майстерності

побажати не руйнувати пам'ятники (їх так важко будувати), а допомагати створювати їх, цінувати історію свого міста, зберігати й оберігати її».

До 30-річчя перемоги нашого народу над німецько-фашистськими загарбниками Макушини взяли участь у конкурсі на створення скульптурної композиції для кургану Слави при в'їзді до Нової Одеси, де пройшли особливо жорстокі бої з ворогом. Авторам довелося виконати надзвичайно складні роботи по переведенню скульптури в метал, у нержавіючу сталь. І піднявся над миколаївським степом на високому кургані сталевий воїн-визволитель. Завмер з автоматом у руках в останньому пориві, в останній переможній атаці за свободу Вітчизни. Десятиліття височіє Солдат-переможець, нагадуючи всім, хто їде дорогою на Київ, якою ціною здобута наша свобода.

Довгі роки уяву скульптора займала пушкінська тема. Накопичувались враження, а з ними з'являлися ескізи, нарешті, народилася композиція, робота над якою зайняла більше двох років. І ось городяни побачили молодого Пушкіна, який під час південного заслання проїздом бував у Миколаєві, на вулиці Пушкінській, перед в'їздом на Інгульський міст. Поет сидить на камені, відкинувшись назад, ніби злившись усією своєю істотою з крутим схилом Південного Бугу, гладінню ріки, запахом акацій, переживаючи момент натхнення. Пам'ятник, відлитий у бронзі і встановлений на гранітному постаменті, став невід'ємною частинкою нашого міста, одним із свідків його історії.

Справу батьків гідно продовжує син Віктор. Іноді він уже обходить у творчому змаганні й батька. Так було, коли з представлених до 15-річчя Миколаївського глиноземного заводу ескізів був вибраний ескіз «Дерево життя» саме Віктора. Автором монументу «Героїчний десант у безсмертя» теж став Віктор, хоча працювали над його створенням, звичайно, усі Макушини. У 4-метровій глибої рожевого граніту – невелика шлюпка з дев'ятьма героями, які, долаючи стихію, спішать висадитися на берег. Над ними нависає величезна хвиля, як символ небезпеки й трагедії. Цей монумент – данина пам'яті, мужності й відвазі десантникам, визволителям Миколаєва. Став Віктор і автором пам'ятника першому миколаївському градоначальнику бригадиру М. Л. Фалеєву.

Персональні виставки Макушиних неодноразово проходили в рідному місті, роботи Інни Вікторівни експонувались у Німеччині, роботи миколаївських майстрів прикрашають вулиці українських міст, зберігаються в музеях, примножуючи славу українського мистецтва.

Звіт про випереджувальне завдання. Інтерв'ю зі скульптором Ю. А. Макушиним у його майстерні на вулиці Нікольській.

- *Юрію Андрійовичу, яка ваша перша робота?*
- Найперша – «Сталевий солдат». Встановлений він під Новою Одесою. Потім Інна Вікторівна зробила «Мауглі».
- *Як ви вважаєте, як для скульптора у вас багато чи мало робіт?*
- Думаю, багато. Це і пам'ятник лейтенанту Шмідту в Очакові, пам'ятник Пушкіну в Миколаєві і багато інших.
- *Чи легко вам даються ваші скульптурні роботи?*
- Я вкладаю в них багато енергії, працюю напружено, важко, але все виходить.
- *Яка з цих робіт є вашою улюбленою?*
- Улюблених багато, але дуже ціную монумент радянському воїну і пам'ятник Пушкіну.
- *Чим ви займаєтесь зараз?*
- Недавно закінчив три портретні скульптурні роботи, які вирішив присвятити визначним миколаївцям сьогоднішнього дня. Це погруддя лауреата Шевченківської премії поета Д. Д. Кременя, директора Художнього музею імені Верещагіна С. М. Рослякова та директора Миколаївського зоопарку В. М. Топчія.
- *Чому саме ці люди стали героями вашої творчості?*
- Я вважаю, що їхній внесок у розвиток культури міста є достатньо вагомим для того, щоб миколаївці отримали скульптурне зображення своїх визначних земляків.
- *Вони позували вам у цій майстерні?*
- Так, особливо легко й приємно було працювати з Дмитром Кременем. Це мої творчі роботи, над якими я працював з великим натхненням.
- *А щодо планів на майбутнє?*
- Скульптура – дуже дороге мистецтво. Думаю, сьогодні у нас мало перспектив, адже виробничий цех на проспекті Леніна практично знищено, та і матеріал оплатити нереально (а це якісний граніт, гіпс).
- *Граніт з миколаївських кар'єрів ви не використовуєте?*
- Ні, у нас немає чистого граніту, тому раніше завозили з інших областей. А ще потрібно сказати, що немає тепер традиційних замовників, які були раніше: міська влада, церковні установи.
- *Хочеться сподіватися на краще, тому бажаємо вам якнайшвидшого втілення ваших творчих проєктів.*

Виконання мовленнєвого завдання «Я – екскурсовод» за віртуальним екскурсійним маршрутом «Скульптурна Миколаївщина, створена руками митців Макушиних» на основі перегляду презентації.

Етапи автобусного маршруту:

Педагогічна практика: зміст, організація, проблемні аспекти формування педагогічної майстерності

1. Монументальний комплекс «Воїн-визволитель» – Нова Одеса.
2. Пам'ятник першому будівельнику Миколаєва градоначальнику Фалєєву (вул. Фалєєвська).
3. Скульптурна композиція «Прометей» вул. Декабристів).
4. Пам'ятник О. С. Пушкіну (вул. Пушкіна, Інгульський міст).
5. Монумент «Героїчний десант у безсмертя» – Миколаївський морський торговий порт.
6. Пам'ятник працівникам міліції (вул. Садова –проспект Леніна).
7. Скульптурна група «Мауглі. Багіра» (Миколаївський зоопарк).

4. Написання твору-опису одного з пам'ятників за планом-карткою:

- вступна частина;
- характеристика задуму автора;
- відомості про історичні події чи людину, на честь яких зведено пам'ятник;
- опис монумента (загальний вигляд, скульптурна композиція, особливості втілення задуму скульптура);
- загальна оцінка пам'ятника, місце в культурно-історичному обличчі Миколаєва.

5. Домашнє завдання:

- 1 варіант: написати міні-твір «Знамениті скульптори»;
- 2 варіант: підготувати презентацію «Історія створення пам'ятника «Воїн-визволитель» у Новій Одесі».

Конспект аспектного уроку з української літератури

Тема. Слово в житті людини. Краса світу і людської душі в художньому слові. Образне слово – першоелемент літератури. Художня література як мистецтво слова. Види мистецтва.

Мета. Допомогти учням усвідомити роль художнього слова в житті людини, навчати визначати види мистецтва, відрізняти художню творчість від інших видів мистецтва, розвивати творчу уяву, інтерес до читання.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Вид уроку: урок-знайомство.

Обладнання: фотографії пам'ятних міст Миколаєва, аудіозаписи гімну міста, художніх творів.

ТЛ: образне слово.

Міжпредметні зв'язки: українська мова; малярство, архітектура, музика, хореографія.

ЗМІСТ УРОКУ

1. Мотивація навчальної діяльності.

Загальне знайомство з учнями.

*Проблемна ситуація: уявіть, що нам потрібно розповісти другові, яка гарна капличка Святого Миколая на набережній Миколаєва (фото). Що ви будете робити? Ви будете використовувати тільки слова чи й інші засоби?

*Розподіл на групи за інтересами (читачі, актори, оповідачі, художники, співці). Повідомлення завдань уроку.

2. Сприйняття й засвоєння навчального матеріалу.

*Бесіда про види мистецтв.

Види мистецтва є такі:

- Декоративно-прикладне (оздоблення предметів).
- Архітектура.
- Живопис.
- Графіка.
- Скульптура.
- Музика
- Хореографія (мистецтво танцю).
- Театр і кіно (використовують елементи всіх видів).
- Художня література (за допомогою слова).

*Робота в групах.

1 група

1) Виразне читання легенди учнями.

2). Переказ легенди учнями.

– Що вас найбільше схвилювало в цій оповіді?

– Як авторові вдалося вплинути на слухачів? З допомогою чого?

– Які художні образи найбільше вас зацікавили?

З'ясування етимології слова література (походить від «літера»).

Записування визначення поняття «література» в робочі зошити.

Література – це вид мистецтва; сукупність писаних і друканих творів. Літературу поділяють на художню, публіцистичну й наукову. Її творцями є письменники, журналісти, учені.

Учитель: Художній образ – персонаж, людина. Лише художня література є одним із видів мистецтва, що образно відтворює життя за допомогою слова, мови. Літературні образи створюються за допомогою словесних художніх образів.

2 група

* Інсценізація переказу «Скупа пані».

Їхала, кажуть, одна скупа пані і везла з собою усі свої скарби великі – така вона скупа була, що ніколи зроду не розлучалася з тими скарбами своїми ні вдень, ні вночі...

За допомогою чого, крім слова, нам вдалося створити образи переказу?

3 група.

Створення з допомогою інтернету галереї картин миколаївських художників про рідне місто.

Чим цікавий цей вид мистецтва?

4 група

Виконання (вивчення) пісні про Миколаїв (гімн міста).

Там, де Буг з Інгулом здавна поріднились,

Де лиману хвилі, степу вільний край,

Місто Миколаїв народилось,

Кораблем пливе у синю даль.

Добра слава корабельної столиці

Землю облітає з краю в край.

Дай нам крила, наче білій птиці,

Покровитель Святий Миколай!

Хай пишається тобою Україна!

Слався, велич духу, праці і краси!

Слався, Миколаїв — місто рідне!

Крізь століття славу пронеси!

Крізь століття славу пронеси!

Як музика доповнює словесні художні образи?

3. Осмислення вивченого. Бесіда за результатами роботи в групах.

*Який вид мистецтва є доступним і цікавим для більшості людей? Чому?

А який вид мистецтва є найскладнішим?

* Вправа «Я рекомендую».

* Створення списку найцікавіших книг (із тих, що прочитані п'ятикласниками).

Пояснення вчителя про особливості вивчення літератури в 5 класі.

Підпис робочих зошитів.

Запис у зошити вірша Е. Межелайтіса

*Світ дивовижний вас вітає –
Всіх тих, хто вдумливо читає,
І тих, хто любить мандрувати
Та прагне більше пізнавати.
Долати знань високі мури
Вас кличе світ літератури!*

планшета або електронної книжки) – завдання 12 (с. 6).

4. Підсумок уроку.

1. Підсумкова бесіда.

Про які види мистецтва ви дізналися на уроці? Яку роль у житті людини відіграє слово? У чому полягає особливість художньої літератури?

2. Оцінювання навчальних досягнень учнів.

3. **Домашнє завдання.** Підготувати розповідь про найцікавішу книгу, прочитану влітку.

Завдання за бажанням учнів: записати в зошит рядки улюбленого вірша.

XIV. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Методика навчання української мови

Основна

1. Горошкіна О. М. Сучасний урок української мови: від планування до проведення / О. М. Горошкіна. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 111 [1] с. (Б-ка журн. «Вивчаємо українську мову та літературу»; Вип. 5 (78).

2. Дороз В. Ф. Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах / В. Ф. Дороз. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 386 с.

3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.

4. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : [метод. посіб./ авт.–уклад.: О. І. Пометун, Л. В. Пироженко]. – К. : АПМН, 2002. – 136 с.

5. Караман С. О. Методика навчання української мови в гімназії : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / С. О. Караман. – К. : Ленвіт, 2000. – 272 с.

6. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / кол. авт. за ред. М. І. Пентилюк : С. О. Караман, О. В. Караман, О. М. Горошкіна. – К. : Ленвіт, 2014. – 400 с.

7. Методика навчання української мови: поточний та модульний контроль. Тести. Контрольні роботи / Кол. авторів за ред. М. Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2012. – 232 с.

8. Пентилюк М. І. Сучасний урок української мови / М. І. Пентилюк, Т. Г. Окуневич. – Х. : Вид. група «Основа», 2007. – 176 с. – (Б-ка журн. «Вивчаємо українську мову та літературу»; Вип. 7 (44).

9. Практикум з методики навчання української мови : модульний курс / Колектив авторів за редакцією М. І. Пентилюк: С. О. Караман, О. В. Караман, О. М. Горошкіна, А. В. Нікітіна, І. В. Гайдаєнко, Т. Г. Окуневич, З. П. Бакум, Н. М. Дика. – К. : Ленвіт, 2011. – 366 с.

10. Рускуліс Л. В. Методика навчання української мови у схемах, таблицях, коментарях : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. зал.] / Л. В. Рускуліс. – К. : ВД «Ін Юре», 2008. – 112 с.

11. Словник-довідник з української лінгводидактики : навчальний посібник / Кол. авторів за ред. М. Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2015. – 320 с.

Допоміжна

1. Васьков Ю. В. Сучасні освітні інноваційні концепції. Педагогічні теорії, технології, досвід / Ю. В. Васьков. – Харків : Скорпіон, 2000. – 120 с.

2. Донченко Т. К. Організація навчальної діяльності на уроках рідної мови: [посіб. для вчителів і студентів] / Донченко Т. – К. : Фундація ім. О. Ольжича, 1995. – 264 с.

3. Захлюпана Н. М. Словник-довідник з методики викладання української мови / Н. М. Захлюпана, І. М. Кочан. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 250 с.

4. Купцова В. В. Посібник гімназиста з української мови. Навчальне видання. Видання 3-є, доповнене / В. В. Купцова. – Миколаїв : Видавництво Миколаївської обласної друкарні, 2012. – 163 с.

5. Палихата Е. Рідна мова. Уроки усного діалогічного спілкування. 5–9 класи. Матеріали факультативних занять з діалогічного мовлення. 8–9 класи : кн. для вчителя / Е. Я. Палихата. – Тернопіль : ТДПУ імені Володимира Гнатюка, 2002. – 143 с.

6. Пентилюк М. Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови / М. Пентилюк, О. Горошкіна, А. Нікітіна // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 1. – С. 15–20.

7. Пентилюк М. Концепція когнітивної методики навчання української мови / М. Пентилюк, А. Нікітіна, О. Горошкіна // Дивослово. – 2004. – № 8. – С. 5–9.

8. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті : [навч. посіб.] / [за заг. ред. С. П. Бондар]. – Рівне : Тетіс, 2003. – 200 с.

9. Пехота О. М. Освітні технології : [навч. – метод. посібн.] / Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М. та ін]; за ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.

Методика навчання української літератури

Основна

1. Бандура О. М. Вивчення елементів теорії літератури в 4–7 класах : [посіб. для вчителів] / О. М. Бандура. – К. : Рад. Школа, 1981 – 129 с.
2. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики / М. М. Бахтин. – М. : Искусство, 1975. – 504 с.
3. Башманівська Л. А. Практикум з методики викладання української літератури : [Навчально-методичний посібник] / Л. А. Башманівська, Білоус, Н. М. – Житомир, 2013. – С. 7–13.
4. Білоус Н. М. Художнє сприймання у шкільному курсі літератури / Н. М. Білоус. – Житомир, 2011. – 48 с.
5. Богданова О. Ю. Методика преподавания литературы / О. Ю. Богданова, С. А. Леонов, В. Ф. Чертов – М. : Academia, 1999. – 400 с.
6. Ващенко Г. Загальні методи навчання / Г. Ващенко. – К. : Українська видавнича спілка, 1997. – 441 с.
7. Гладишев В. В. Теорія і практика контекстного вивчення художніх творів у шкільному курсі зарубіжної літератури: монографія / В. В. Гладишев. – Миколаїв : Іліон, 2006. – 372 с.
8. Гончаренко С. У. Методика як наука / С. У. Гончаренко. – Хмельницький : Вид-во ХГПК, 2000. – 30 с.
9. Даниленко І. І. Теорія віршування. Аналіз поетичного тексту. Практикум / І. І. Даниленко. – Миколаїв, 2003. – 146 с.
10. Дороз В. Ф. Методика викладання української мови у вищій школі : [навч. посіб.] / В. Ф. Дороз. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 176 с.
11. Куцевол О. М. Методика викладання української літератури (Креативно-інноваційно стратегія) / О. М. Куцевол. – К. : Основи України, 2011. – 464 с.

Допоміжна

1. Наукові основи методики літератури : [навч.-метод. посіб.] / За ред. д-ра пед. наук, проф., чл.-кор. АПН України Н. Й. Волошиної. – К. : Ленвіт, 2002. – 344 с.
2. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах : [навч. посіб. для студ. вищих закладів освіти] / Є. А. Пасічник. – К. : Ленвіт, 2000. – 384 с.
3. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах [Текст] : [навч. посіб. для студентів-філологів] / А. Ситченко. – К. : Ленвіт, 2011. – 291 с.

4. Степанишин Б. Викладання української літератури в школі. – Метод. посіб. для вчителя. – К. : РВЦ «Проза», 1995. – 256 с.

5. Токмань Г. Л. Методика викладання української літератури в старшій школі : екзистенціально-діалогічна концепція : [моногр.] / Г. Л. Токмань. – К. : Міленіум, 2002. – 326 с.

6. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі : [Підручник] / Г. Л. Токмань. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 312 с.

7. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури у школі / Ф. М. Штейнбук. – К. : Кондор, 2007. – 322 с.

8. Шуляр В. І. Планування літературної освіти школярів : технологічна концепція. Практико-орієнтована монографія / За редакцією члена-кореспондента АПН України, доктора педагогічних наук, професора Н. Й. Волошиної / В. І. Шуляр. – Миколаїв : Видавництво «Ч», 2006. – 96 с.

9. Шуляр В. І. Сучасний урок української літератури : [монографія] / В. І. Шуляр. – Миколаїв : Іліон, 2014. – 553 с.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ WEB-ДЖЕРЕЛ

1. www.alatyr.org.ua
2. www.bandura.net
3. www.droop.by.ru
4. www.duh-i-litera
5. www.education.recom.ru
6. www.etno.iatp.org.ua
7. www.folk.ru
8. www.folkart.net.ua
9. www.geocities.com
10. www.izbornik.narod.ru
11. www.kharakternyk.in.ua
12. www.kolos.com
13. www.krainamriy.com
14. www.ktf.franko.lviv.ua
15. www.litopys.org.ua
16. www.nadbuhom.free.ngo.pl
17. www.pisni.org.ua
18. www.pisnia.iatp.org.ua
19. www.refine.org.ua
20. www.rufolk.chet.ru
21. www.ruslania.com
22. www.ruthenia.ru
23. www.ruthenia.ru
24. www.skaz.iatp.org.ua
25. www.slovoto.org/tryanov/ballads
26. www.songs.net.ua
27. www.uk.wikipedia.org
28. www.ukrfolk.kiev.ua/BERVY
29. www.ukrlib.com.ua
30. www.ukrlife.org
31. www.ukrlife.org
32. www.ukrnov.catp.org.ua
33. www.vesna.org.ua
34. www.vocnt.com.ua
36. www.zoreslav-ua.livejournal.com

XV. ДОДАТКИ

*Додаток № 1. Титульна сторінка
звіту про результати практики*

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Кафедра української філології, теорії та історії літератури

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ матеріалів педагогічної практики

студентки IV курсу 446 групи

напряму підготовки – 035

«Філологія (українська)»

Мезенцевої Анни Олександрівни

Керівник:

канд. філол. наук, доц. б.в.з.

Косарева Г. С.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Члени комісії:

Миколаїв – 2017

*Додаток № 2. Титульна
сторінка планування*

**Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Інститут філології**

**ПРОГРАМНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ДЛЯ ____ КЛАСУ**

студентки 446 групи

прізвище, ім'я та по батькові

Учитель школи

прізвище, ім'я та по батькові, категорія, звання

Методист університету

прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, учене звання

Миколаїв – 2017

*Додаток № 3. Титульна сторінка
моделі уроку*

**Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Інститут філології**

**МОДЕЛЬ УРОКУ
З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

тема уроку, клас

студентки 446 групи

прізвище, ім'я та по батькові

Учитель школи

прізвище, ім'я та по батькові, категорія, звання

Методист університету

прізвище, ім. 'я та по батькові, науковий ступінь, учене звання

Миколаїв – 2017

*Додаток № 4. Титульна сторінка
позакласного заходу*

**Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Інститут філології**

**МОДЕЛЬ ПОЗАКЛАСНОГО ЗАХОДУ
З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

тема заняття, заходу, клас

студентки 446 групи

прізвище, ім'я та по батькові

Учитель школи

прізвище, ім'я та по батькові, категорія, звання

Методист університету

прізвище, ім. 'я та по батькові, науковий ступінь, учене звання

Миколаїв – 2017

ЗМІСТ

1. Титульна сторінка.
 2. Направлення на практику.
 3. План роботи студента на період педагогічної практики*.
 4. Облік залікових уроків.
 5. Облік позакласних заходів.
 6. Облік участі/проведення методичних заходів.
 7. Схема (модель) уроку української мови.
 8. Схема (модель) уроку української літератури.
 9. Схема (модель) заняття позакласного заходу з української мови.
 10. Схема (модель) заняття позакласного заходу з української літератури.
 11. Схема аналізу/самоаналізу відвіданого уроку української мови.
 12. Аналіз відвіданого уроку української мови*.
 13. Схема аналізу/самоаналізу відвіданого уроку української літератури.
 14. Аналіз відвіданого уроку української літератури*.
 15. Схема звіту про виконання дослідницького завдання або експериментального дослідження з теми курсової/дипломної роботи.
 16. Звіт про виконання дослідницького завдання або експериментального дослідження з теми курсової/дипломної роботи*.
 17. Схема звіту студента-практиканта про педагогічну практику.
 18. Звіт студента-практиканта про педагогічну практику*.
 19. Зауваження, побажання студенту-практиканту під час практики.
 20. Підсумки педагогічної практики.
 21. Висновки-характеристика навчального закладу про результати педагогічної практики студента (завірено печаткою)**.
 22. Висновки-характеристика групового методиста про результати педагогічної практики студента**.
 23. Оцінювання результатів педагогічної практики.
 24. Обов'язки студента-практиканта під час педагогічної практики.
 25. Картка інформаційного забезпечення педагогічної практики
 26. Список рекомендованих WEB-джерел
 27. Словник педагогічної практики
 28. Додатки
- * оцінюється груповим методистом
** урахується під час виставлення залікової оцінки
*** додаткові бали студент-практикант може одержати за активну участь у підсумковій конференції.

ПАМ'ЯТКА

У процесі підготовки до уроку студенти-практиканти повинні пам'ятати:

1. Складання конспектів уроків повинно передувати детальному ознайомленню із змістом відповідного розділу курсу української мови (за програмою та підручником).

2. Обсяг виучуваного матеріалу визначається відповідно до теми уроку; визначається обсяг знань, умінь і навичок, на формування яких спрямований урок.

3. Визначається тип і структура уроку, забезпечується органічний зв'язок між вивченням програмового матеріалу й формуванням комунікативних умінь та навичок учнів, розвиток їх мислення, мовлення, вдосконалення естетичних смаків, виховання самостійності й активності розумової діяльності.

4. Необхідно продумувати всі етапи уроку, здійснювати правильне дозування часу, спланувати використання наочних посібників, технічних засобів навчання, дидактичного матеріалу.

5. Розробляючи конспект уроку, студент-практикант повинен спиратися на принципи системності й послідовності навчання:

- а) спиратися на попередні знання учнів;
- б) визначати місце нового матеріалу в структурі теми, розділу;
- в) здійснювати вивчення нового матеріалу, встановлюючи зв'язки з раніше вивченим: за схожістю ознак чи протиставленням;
- г) забезпечити послідовність етапів уроку, яка відповідала б його дидактичній меті;
- д) створювати проблемні ситуації;
- е) спланувати плавний перехід до самостійної роботи учнів;
- ж) після кожного етапу уроку робити підсумок.

**ОРІЄНТОВНА СХЕМА АНАЛІЗУ УРОКУ ВИВЧЕННЯ
НОВОГО МАТЕРІАЛУ**

1. Визначити, яким був початок уроку (мобілізація уваги учнів, їх готовність до уроку).

2. Вказати як було організоване повторення раніше вивченого матеріалу з метою підготовки учнів до сприйняття нових знань. При цьому важливо з'ясувати:

а) способи перевірки письмового домашнього завдання, їх ефективність;

б) види опитування; формулювання питань вчителем, характер відповідей учнів;

в) які інші способи повторення матеріалу були використані вчителем (граматичний розбір, робота з наочними засобами, підручником тощо), виправданість з дидактичної точки зору обраних вчителем прийомів роботи.

3. З'ясувати, у чому полягає психологічна підготовка учнів сприйняття до нових знань (формулювання проблемних питань і завдань; орієнтація на глибоке вивчення й міцне запам'ятовування навчального матеріалу).

4. Розкрити способи вивчення нових знань:

а) методи та прийоми ознайомлення учнів з новим матеріалом (усний зв'язний виклад вчителя, бесіда, спостереження учнів над роботою з підручником, виконання вправ тощо), їх відповідність освітньо-виховним завданням уроку;

б) робота над новими поняттями, правилами (визначення істотних ознак понять, умов дії норми, усвідомлення сутності термінів та под.);

в) системність, послідовність, правильність, здійснення розумових операцій: аналізу, порівняння, узагальнення, абстрагування, конкретизації;

г) характер питань, що задаються вчителем учням (дотримання принципів науковості вимог логіки та психології, особливості мовленевого оформлення питань).

5. Проаналізувати способи закріплення знань:

а) виконання усних вправ, добір «своїх» прикладів;

б) попереджувальні диктанти зорового та слухового типу;

в) ускладнене списування;

г) виконання вправ творчого характеру;

д) інші види вправ, дидактична необхідність використання їх на уроці:

Педагогічна практика: зміст, організація, проблемні аспекти формування педагогічної майстерності

е) диференціація вправ за ступенем складності.

6. Дати аналіз методики завдання додому:

а) відповідність завдання меті уроку:

б) реалізація;

в) інструктаж.

7. Визначити, як проводилися підсумки уроку, які форми обліку і оцінювання знань учнів використовувались вчителем; об'єктивність оцінювання знань, умінь і навичок учнів.

8. Розказати, які наочні та технічні засоби використовувались вчителем на уроці. Наскільки ефективною була методика їх застосування?

9. Встановити, як протягом уроку були реалізовані вчителем загальнодидактичні та власне методичні принципи. Схарактеризувати у зв'язку з цим діяльність вчителя (викладання) і діяльність учня (навчання),

10. Зробіть висновки про те, як на уроці були реалізовані вимоги до режиму грамотного письма та культури мовлення.

11. Визначити, чи не було перевантаження учнів навчальними завданнями або навпаки, недооцінки сил учнів, використання вправ полегшеного характеру: який був темп уроку. Яке місце на уроці посідала самостійна робота учнів.

12. Встановити, чи досягнута мета уроку (навчальна, розвиваюча, виховна).

13. Дати власні рекомендації щодо поліпшення якості навчально-виховної роботи на уроці.

ПАМ'ЯТКА

Як готуватися до уроку української мови (літератури)

1. Ознайомтесь з матеріалом всієї теми, що вивчається у школі (за навчальними, методичними та вузівськими посібниками).

2. Прочитайте теоретичні відомості, викладені у шкільному діючому підручнику. Проаналізуйте вправи і з'ясуйте:

* Чи не містять вони додаткову інформацію з даної теми?

* За якими спостереженнями над мовними фактами робляться висновки і узагальнення, за якими – ні?

* Визначте систему вправ з теми.

3. Визначте місце уроку в системі уроків з даної теми, тип уроку.

4. Визначте відомості, які необхідно знати учням для засвоєння нового матеріалу, а також, що вивчалось з даної теми раніше, що вивчатиметься в перспективі. Зробіть аналіз матеріалу, що вивчається (визначення, правила). Визначте головне, другорядне, труднощі пов'язані з вивченням матеріалу. Встановіть, з яким матеріалом слід зіставити матеріал, що вивчається, з метою його узагальнення та систематизації, а також попередження змішування мовних фактів та негативної взаємодії навичок.

5. Подумайте, яка наочність може бути використана на уроці,

6. Сформуйте тему уроку та визначте його мету.

7. Визначте логічну лінію уроку, доберіть дидактичний матеріал до нього.

8. Продумайте методи та прийоми роботи, визначте види вправ, їх конкретні дидактичні завдання і з'ясуйте відповідність їх матеріалу, що вивчається, та меті уроку.

9. Визначте структурні елементи уроку, їх послідовність та пропорційність. Складіть план уроку.

10. Перед складанням конспекту уроку з'ясуйте, чи слід перевіряти домашнє завдання у класі. Якщо така необхідність є, подумайте, яке нове рішення ви внесете у процес перевірки. Визначте види опитування.

11. Розробляючи конспект уроку, зверніть увагу на формування запитань та завдань на те, як ви будете активізувати пізнавальну діяльність учнів,

12. Подумайте над тим, як ви підведете підсумки уроку.

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

Тетяна Альбертівна Денищич

Галина Сергіївна Косарева

**ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА:
ЗМІСТ, ОРГАНІЗАЦІЯ, ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ
ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ**

Посібник для студентів
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальність – 035 «Філологія (українська)»

Редактор, технічний редактор, комп'ютерна верстка *Л. Бернацька*.

Дизайн обкладинки *Л. Бернацька*.

Друк *С. Волинець*. Фальцювальні-палітурні роботи *О. Кутова*.

Підп. до друку 24.03.2017.

Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.

Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.

Умовн. друк. арк. 4,88. Обл.-вид. арк. 2,99.

Тираж 300 пр. Зам. № 5174.

54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.

Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3460 від 10.04.2009.